

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Η ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟ ΝΑΤΟ**

του

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΔΕΛΗ

**Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του
μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στις Διεθνείς Σχέσεις
(με ειδίκευση στις Στρατηγικές Σπουδές και Διεθνής Πολιτική)**

Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2020

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες	3
Κεφάλαιο 1^ο : Εισαγωγή	5
1.1 Εισαγωγή	5
1.2 Στόχος της Διπλωματικής και Μεθοδολογία.....	6
Κεφάλαιο 2^ο : Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας	9
2.1 Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας.....	9
2.2 Το Ιστορικό Πλαίσιο.....	10
2.3 Το Θεσμικό Πλαίσιο της ΚΠΑΑ και η Συνολική Στρατηγική της Ε.Ε.....	16
2.4 Το πρωτόκολλο σχετικά με τη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία	21
2.5 Επιχειρησιακή Δομή της ΚΠΑΑ.....	24
2.5.1 Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ)	27
2.5.2 Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕΕ)	28
2.5.3 Πολιτικοστρατιωτική Ομάδα (PMG)	29
2.5.4 Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUMS).....	30
2.5.5 Η Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων(MPCC) ...	31
2.6. Οι Δράσεις , οι στρατιωτικοί σχεδιασμοί και οι δαπάνες της ΚΠΑΑ	34
2.7 Διαφορετικές οπτικές για την ΚΠΑΑ στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	37
2.8 Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η ΚΠΑΑ στο Διεθνές Σύστημα.....	38
Κεφάλαιο 3^ο : Ευρωπαϊκή Ένωση και ΝΑΤΟ	41
3.1 Η Βορειοατλαντική Συμμαχία του ΝΑΤΟ.....	41
3.3 Η ΚΠΑΑ από την οπτική του ΝΑΤΟ	49
3.4 Συνεργασία των δυο οργανισμών.....	51
3.5 Σημεία τριβής μεταξύ των δυο οργανισμών.....	55
Κεφάλαιο 4^ο : Συμπεράσματα	58
Βιβλιογραφία	60

Συντομογραφίες

Αγγλική Ορολογία	Αγγλική Συντομογραφία	Ελληνική Ορολογία	Ελληνική Συντομογραφία
Common Security and Defence Policy	CSDP	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας	ΚΠΑΑ
Common Foreign and Security Policy	CFSP	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Άμυνας.	ΚΕΠΠΑ
Political and Security Committee	PSC	Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας	ΕΠΑ
European Union Military Committee	EUMC	Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης	ΣΕΕΕ
European Union Military Staff	EUMS	Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	ΣΕ
High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy	HR/VP	Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας	ΥΕ
European Defence Agency	EDA	Ευρωπαϊκός Οργανισμός	
Coordinated Annual Review on Defence	CARD	Συντονισμένη Ετήσια Επανεξέταση στον Τομέα της Άμυνας	

Capability Development Plan	CDP	Σχέδιο Ανάπτυξης Ικανοτήτων	
European Defence Fund	EDF	Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας	
Permanent Structured Cooperation	PESCO	Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία	
European Union's Global Strategy	EUGS	Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης	
European External Action Service	EEAS	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης	

Κεφάλαιο 1^ο : Εισαγωγή

1.1 Εισαγωγή

Οι ολοένα κλιμακούμενες και αυξανόμενες προκλήσεις ασφαλείας συνθέτουν ένα περιβάλλον που απαιτεί την συνεργασία και την από κοινού ανάπτυξη πολιτικών ασφαλείας και άμυνας της Ευρώπης και του Δυτικού κόσμου εν γένει. Οι απειλές που καλούνται να αντιμετωπίσουν τόσο οι χώρες που συνθέτουν την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τα κράτη μέλη της συμμαχίας του ΝΑΤΟ είναι σοβαρές και περίπλοκες: η τρομοκρατία που απορρέει από τις αναταραχές στην Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, οι προσφυγικές και μεταναστατευτικές κρίσεις, η άνοδος ακραίων πολιτικών στοιχείων στο εσωτερικό των χωρών, οι κυβερνοεπιθέσεις και τέλος, μια Ρωσία πρόθυμη να διαλύσει τους διεθνείς νόμους και άλλες συνθήκες και συμφωνίες που υπονομεύουν τη διεθνή τάξη μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.

Η απάντηση της Ευρωπαϊκής Ένωση στις απαιτήσεις αυτού του νέου στρατηγικού περιβάλλοντος ήταν η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (Κ.Π.Π.Α.), που θεσμοθετήθηκε ως επιχειρησιακός βραχίονας της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (Κ.Ε.Π.Π.Α.) με τη Συνθήκη της Λισαβώνας το 2007 και αποσκοπεί στο να επιτρέψει την ενίσχυση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ε.Ε. καθώς και την διεξαγωγή ειρηνευτικών αποστολών εκτός των συνόρων της Ε.Ε. για πρόληψη συγκρούσεων και ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών¹. Ωστόσο, οι στρατιωτικές δυνατότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης παραμένουν περιορισμένες και ως αποτέλεσμα η συνεργασία της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ εξακολουθεί να είναι επιτακτική. Η Ε.Ε. χρειάζεται τη συνδρομή του ΝΑΤΟ για να εξασφαλίσει την εδαφική ασφάλεια των πιο στρατιωτικά αδύναμων και πιο γεωγραφικά εκτεθειμένων σε εξωτερικές απειλές κρατών μελών. Υπό τον κίνδυνο της Ρωσικής ηγεμονίας στην περιοχή της Βαλτικής, τα τρία κράτη μέλη της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ, της Λιθουανίας, Λετονίας και Εσθονίας εξακολουθούν να λαμβάνουν σημαντική οικονομική και εξοπλιστική βοήθεια μέσω του ΝΑΤΟ², ενώ η ετήσια νατοϊκή άσκηση BALTOPS που διεξάγεται στην περιοχή, ενισχύει την αποτρεπτική ικανότητα των ευρωπαϊκών χωρών της Βαλτικής Θάλασσας. Εάν η στρατιωτική αποτροπή του

¹ Eur-lex.europa.eu. 2020. *Γλωσσάριο Σύνοψης - EUR-Lex*. [online] Available at: <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_security_defence_policy.html?locale=el>

² Marmeis&White, European Deterrence Initiative—Bolstering the Defence of the Baltic States." ICDS Policy Paper https://www.icds.ee/fileadmin/media/IMG/2018/Publications/ICDS_Policy_Pap

ΝΑΤΟ χάσει την αξιοπιστία της, αυτό θα υπονομεύσει και τις αμυντικές δυνατότητες των κρατών μελών που ωφελούνται από τις δράσεις και την υποστήριξη της συμμαχίας, καθώς η Ευρώπη δείχνει να είναι ικανότερη στην αντιμετώπιση απειλών ασφαλείας στο εσωτερικό των κρατών μελών της [4], ενώ οι μέχρι στιγμής επιχειρήσεις που έχουν διεξαχθεί στο πλαίσιο της Κ.Π.Π.Α. είναι αποκλειστικά ειρηνευτικές αποστολές εκτός των συνόρων της Ε.Ε.³.

Ωστόσο και η Βόρειο Ατλαντική συμμαχία του ΝΑΤΟ μπορεί να επωφεληθεί από μια συνεκτική Ευρωπαϊκή αμυντική δύναμη, που θα συμβάλλει σαν εταίρος τόσο στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών ασφαλείας⁴, όσο και στην διεύρυνση και την περαιτέρω ενίσχυση της επιχειρησιακής ετοιμότητας και των δύο μέσω της συνεργασίας τους⁵. Αμφότεροι οι οργανισμοί είναι απαραίτητοι στις προσπάθειες σταθεροποίησης των γειτονικών περιοχών της Ευρώπης, όπου παρουσιάζονται ταραχές. Η ανάγκη για ουσιαστική παρέμβαση της Ευρώπης σε τέτοιας φύσης διαμάχες έγινε έκδηλη κατά τη διάρκεια της διάλυσης της Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας και των αιματηρών πολέμων που οδήγησαν σε αυτή⁶.

Τέλος, και οι δύο οργανισμοί χρειάζονται πιο ισχυρή συνεργασία για τη συμμετοχή των κρατών μελών της που δεν ανήκουν στο ΝΑΤΟ, ώστε να συνεργαστούν για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την περιοχή της Βαλτικής, αλλά και για την εξασφάλιση αποτελεσματικής συνεισφοράς του ΗΒ στην Ευρωπαϊκή ασφάλεια, ειδικά μετά το BREXIT.

1.2 Στόχος της Διπλωματικής και Μεθοδολογία

Ο κύριος στόχος της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της ΚΠΑΑ, δίνοντας έμφαση στις στρατιωτικές πτυχές της λειτουργίας της, και της σχέσης της με τη Βόρειο-Ατλαντική συμμαχία του ΝΑΤΟ στο Διεθνές Σύστημα⁷. Για τον σκοπό αυτό, η εργασία

³ Bickerton, Chris J., Bastien Irondelle, and Anand Menon. "Security Co-operation beyond the Nation-State: The EU's Common Security and Defence Policy." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 49.1 (2011): 1-21.

⁴ Sperling, James, and Mark Webber. "North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the European Union." *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. 2020.

⁵ Polcikiewicz, Zdzisław. "Cooperation between NATO and the European Union for shaping international security." *The Copernicus Journal of Political Studies* 1 (2019).

⁶ Faleg, Giovanni, and Finotello. *EU's Common Security and Defence Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2017.

⁷ Το Διεθνές Σύστημα είναι «Το πλέγμα σχέσεων μεταξύ των βασικών μονάδων της παγκόσμιας πολιτικής, το οποίο πλέγμα καθορίζεται από τη δομή του κόσμου.» Κουσκουβέλης, σελ 225.

επιχειρεί να δώσει απαντήσεις σε μια σειρά από ερωτήματα:

- ο Τι είναι και πως λειτουργεί η ΚΠΑΑ.
- ο Έχει επιτύχει η Ε.Ε. με τη ΚΠΑΑ τους στόχους που έθεσε.
- ο Είναι εφικτή μια μακροχρόνια και επιτυχής συνεργασία της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ .
- ο Υπάρχει ενδεχόμενο πολιτικής σύγκρουσης μεταξύ των δύο οργανισμών.
- ο Πως επηρεάζεται το Διεθνές Σύστημα από την ΚΠΑΑ αλλά και την συνεργασία της Ε.Ε. με το ΝΑΤΟ.

Οι απαντήσεις αυτών των ερωτημάτων στην συνέχεια χρησιμοποιούνται ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, κατ' αρχάς για την αποτελεσματικότητα και το μέλλον του εγχειρήματος της ΚΠΑΑ και στη συνέχεια για τη συνεργασία των δυο μεγαλύτερων οργανισμών που σχετίζονται με θέματα ασφάλειας και άμυνας στον δυτικό κόσμο. Η διερεύνηση αυτή βασίζεται τόσο σε πρωτογενείς πηγές, δηλαδή τα επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα οποία θεσμοθετήθηκε και περιγράφεται η λειτουργία της ΚΠΑΑ και μελέτες που εκπονήθηκαν για το Διεθνές κολλέγιο του ΝΑΤΟ , καθώς και σε δευτερογενείς πηγές, δηλαδή άρθρα και βιβλία από την επιστημονική βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων.

Για την ανάλυση της ΚΠΑΑ και της σχέσης της με το ΝΑΤΟ θα χρησιμοποιηθούν όροι όπως ήπια και σκληρή ισχύς⁸, υψηλή στρατηγική⁹ και ασφάλεια¹⁰ και όπου κρίνεται απαραίτητο τα συμπεράσματα θα αξιολογούνται υπό το πρίσμα του πολιτικού ρεαλισμού.

Η εργασία χωρίζεται σε δυο κεφάλαια. Το πρώτο ασχολείται με την δομή, τη λειτουργία και την αξιολόγηση της ΚΠΑΑ. Εξετάζεται το ιστορικό πλαίσιο από το οποίο προέκυψε, η μορφή της με βάση τα διάφορα όργανα και οργανισμούς που την συντελούν και η επιχειρησιακή της δομή. Ακόμη, γίνεται μια προσπάθεια να συγκεντρωθούν κάποιες από τις

⁸ Η ήπια ισχύς αναφέρεται ως η ικανότητα ενός δρώντος να επιτύχει τον στόχο του στηριζόμενος στη δύναμη της έλξης και της συνεργασίας, ενώ η σκληρή ισχύς βασίζεται στον εξαναγκασμό και την επιβολή. Nye Joseph.

⁹ Ως υψηλή στρατηγική χρησιμοποιούμε τον ορισμό του Lidell Hart : « Ο ρόλος της υψηλής στρατηγικής είναι να συνδυάζει όλες τις πηγές ενός έθνους ή μιας ομάδας εθνών προς την κατεύθυνση επιτεύξεως του πολιτικού σκοπού του πολέμου, του σκοπού που καθορίζεται από τη θεμελιώδη πολιτική ». Οι διαστάσεις της υψηλής στρατηγικής διακρίνονται σε : (Πλατιάς, σελ 83)

- i. Υψηλή Στρατηγική
- ii. Στρατιωτική Στρατηγική
- iii. Επιχειρησιακή Στρατηγική
- iv. Στρατιωτική Τεχνολογία

¹⁰ Ασφάλεια είναι η σχετική Απουσία απειλών και η ικανότητα του κράτους να αντιδρά στις τελευταίες ώστε να προστατεύει τα ζωτικά του συμφέροντα, (McKinlay, σελ 110).

κριτικές που της έχουν ασκηθεί, αλλά και να διερευνηθεί το περιβάλλον, εννοούμε τις βλέψεις των κρατών μελών ως προς την ασφάλεια και την άμυνα, στο οποίο υπάρχει, απαντώντας έτσι το πρώτο εκ των ερωτημάτων. Η τελευταία παράγραφος τους κεφαλαίου αφορά την αξιολόγηση της έως τώρα λειτουργίας της ΚΠΑΑ και το κατά πόσο μετέβαλλε η Ε.Ε. το διεθνές σύστημα με την θεσμοθέτηση της.

Το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με τις σχέσεις της Ε.Ε. και της ΚΠΑΑ με το ΝΑΤΟ. Οι πρώτες δύο παράγραφοι αφιερώνονται στο ΝΑΤΟ και τις ιστορικές σχέσεις του με την Ε.Ε.. Στην συνέχεια, καταγράφεται η σημερινή κατάσταση στην συνεργασία των δύο οργανισμών και οι πιθανές δυσκολίες που μπορούν να προκύψουν στο μέλλον. Τέλος, τα συμπεράσματα που εξάγονται στα δύο πρώτα κεφάλαια χρησιμοποιούνται για απαντηθούν και τα υπόλοιπα ερωτήματα που θέτει η παρούσα εργασία.

Κεφάλαιο 2^ο : Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας

2.1 Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας

Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ο τρόπος δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά στα θέματα άμυνας και διαχείρισης κρίσεων και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)¹¹. Η εφαρμογή της, σύμφωνα με το Άρθρο 42 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή ένωση¹², προϋποθέτει την ανάπτυξη στρατιωτικών ή μη στρατιωτικών αποστολών για τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας σύμφωνα με τις αρχές του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η στρατιωτική πτυχή της λειτουργίας της ΚΠΑΑ είναι μια ρηξικέλευθη προσθήκη στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς όλες οι στρατιωτικές αποστολές της ΚΠΑΑ διεξάγονται από δυνάμεις της ΕΕ που έχουν συσταθεί από τις ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών¹³. Η θεσμοθέτηση της ΚΠΑΑ συνεπώς, εμπλούτισε τον προηγούμενος κυρίως πολιτικό χαρακτήρα της ΚΕΠΠΑ με στρατιωτικές δυνατότητες και έδωσε έμφαση στην πρακτικότητα της λειτουργίας της στον τομέα της ασφάλειας¹⁴. Η ΚΠΑΑ περιέχει επιπλέον και τη ρήτρα Συλλογικής Αυτοάμυνας¹⁵ μεταξύ των κρατών μελών καθώς και μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO)^{16,17}, στην οποία 25¹⁸ από τα 28 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιδιώκουν περαιτέρω ολοκλήρωση στον τομέα της άμυνας, μέσω της εναρμόνισης του ύψους των ετήσιων στρατιωτικών δαπανών, την επαύξηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων των ενόπλων δυνάμεων τους και την διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων τους για τον σχηματισμό

¹¹ Θεματολογικό Δελτίο για την Ευρωπαϊκή Ένωση 5.1.2.

https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_5.1.2.pdf

¹² Official Journal of the European Union C326/13, Consolidated Version of the Treaty for the European Union. Article 42 .1.Σελ 446.

¹³ Ibid

¹⁴ Howorth J. 'Security and Defence Policy in the European Union', JCMS 45, n. 5,2007, pp.1159-1167

¹⁵ Η Συλλογική Αυτοάμυνα αναφέρεται στην υποχρέωση αμοιβαίας συνδρομής των συμβαλλόμενων κρατών μελών σε περίπτωση επίθεσης, με στόχο να επανέλθει η ασφάλεια. Γλωσσάριο της Επίσημης ιστοσελίδας για το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, EUR-LEX . Διαθέσιμο στη θέση:

https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/collective_defence.html?locale=el#

¹⁶ Ibid, Official Journal of the European Union C326/13, Σελ 447.

¹⁷ Ibid, Official Journal of the European Union C326/13, Σελ 684

¹⁸ Τα μη συμβεβλημένα κράτη μέλη είναι η Δανία και η Μάλτα, ενώ δεν είναι συμβεβλημένο και το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο βρίσκεται πλέον εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.

πολυεθνικών στρατιωτικών τακτικών σχηματισμών (Battlegroups)¹⁹. Παράλληλα, η ΚΠΑΑ περιέχει και μια ρήτρα «αμοιβαίας συνδρομής (υπεράσπισης)». Η ρήτρα, εμπνευσμένη από το άρθρο 5 της Συνθήκης της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, ορίζει ότι σε περίπτωση που ένα κράτος μέλος είναι «θύμα της ένοπλης επιθετικότητας στην επικράτειά του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να έχουν την υποχρέωση για βοήθεια με όλα τα μέσα της εξουσίας τους», σύμφωνα με το άρθρο 51 του χάρτη των ΗΕ και χωρίς χαρακτήρα κάθε κράτους μέλους. Η ρήτρα καλύπτει τη συλλογική άμυνα και επιτρέπει στα μέλη να προσφέρουν τόσο στρατιωτική όσο και πολιτική υποστήριξη στον ομόλόγό τους που επικαλείται τη ρήτρα.²⁰

Η λειτουργία και ο πολιτικός έλεγχος της ΚΠΑΑ καθορίζεται από τη δομή της, δηλαδή την οργάνωση των θεσμικών οργάνων που την αποτελούν. Η δομή της ΚΠΑΑ αναφέρεται μερικές φορές ως η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση (ΕΑΕ), ιδίως σε σχέση με την προοπτική ανάπτυξής της ως το αμυντικό σκέλος της ΕΕ²¹, και θα αναλυθεί σε μεγαλύτερο βάθος σε επόμενη παράγραφο.

2.2 Το Ιστορικό Πλαίσιο

Η παρούσα ονομασία της ΚΠΑΑ εισήχθη για πρώτη φορά το 2009 με την υπογραφή της συνθήκης της Λισαβόνας και αποτελεί μετονομασία του όρου Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ) που χρησιμοποιούνταν μέχρι τότε. Ωστόσο αν θέλουμε να εντοπίσουμε τις ρίζες της ΚΠΑΑ και να αντιληφθούμε καλύτερα το ρόλο της για την Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να ανατρέξουμε στα χρόνια μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου όπου έχουμε τις πρώτες προσπάθειες συνεργασίας των ευρωπαϊκών κρατών στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας (Lindstrom, 2010). Μάλιστα η ιδέα μιας κοινής αμυντικής πολιτικής για την Ευρώπη συναντάται για πρώτη φορά το 1947 όταν η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο υπέγραψαν τη συνθήκη της Δουνκέρκης που είχε ως σκοπό την παροχή αμοιβαίας βοήθειας σε μια ενδεχόμενη Γερμανική ή Σοβιετική επίθεση (Baylis, 1982). Ένα χρόνο αργότερα, το 1948, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και οι χώρες της Benelux (Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο) προχώρησαν στην υπογραφή της Συνθήκης των Βρυξελλών, σύμφωνα με την

¹⁹ Ibid, Official Journal of the European Union C326/13, Σελ 684

²⁰ Kempin, Ronja., and Kunz, Barbara. (2017) France, Germany, and the Quest for European Strategic Autonomy: Franco-Germany Defence Cooperation in a new era. Germany Institute for international and security affairs (SWP) and the study committee on French-Germany relations. Notes du Cerfa 141.

²¹ Lađić, T. (2018) The Impact of European Integration on the Westphalian Concept of National Sovereignty. ZEI Discussion Paper C 246/2018

οποία αν κάποιο από τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη της συνθήκης (High Contracting Parties) δεχόταν επίθεση, τα υπόλοιπα θα έπρεπε να το υποστηρίξουν προσφέροντας στρατιωτική ή οποιοδήποτε άλλο είδους δύναμη έχουν στη διάθεση τους (The Brussels Treaty, 1948). Αποτέλεσμα της συνθήκης των Βρυξελλών ήταν και η ίδρυση της Δυτικής Ένωσης (Western Union), η οποία ήταν μια αμυντική συμμαχία αποτελούμενη αρχικά από τα ευρωπαϊκά κράτη που υπέγραψαν τη συνθήκη των Βρυξελλών. Μάλιστα η Δυτική Ένωση ήταν γνωστή και ως Οργανισμός της Συνθήκης των Βρυξελλών (Brussels Treaty Organisation). Την επόμενη χρονιά, το 1949 έχουμε την υπογραφή της συνθήκης του Βορειοατλαντικού η οποία οδήγησε στην ίδρυση του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου (North Atlantic Treaty Organization, NATO). Πρόκειται για τη συμμαχία των ΗΠΑ και του Καναδά με χώρες της Δυτικής Ευρώπης και συγκεκριμένα με τη Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Δανία, Πορτογαλία και Ισλανδία. Σκοπός αυτής της συμμαχίας ήταν η προστασία των ευρωπαϊκών κρατών από μια ενδεχόμενη στρατιωτική επίθεση της Σοβιετικής Ένωσης. Η ίδρυση του NATO οδήγησε στην αποδυνάμωση της Δυτικής Ένωσης καθώς ο ρόλος της ένωσης επισκιάστηκε από το NATO.²²

Η Δυτική Ένωση (Western Union) εξελίχθηκε στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ) το 1954. Η ΔΕΕ ήταν μια αμυντική συμμαχία αποτελούμενη από δέκα ευρωπαϊκά κράτη: Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο. Ο πρωταρχικός σκοπός της ΔΕΕ ήταν να προσφέρει αμοιβαία στρατιωτική βοήθεια σε περίπτωση εξωτερικής επίθεσης σε κάποιο από τα κράτη της ένωσης. Οι βασικοί στόχοι της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης ήταν οι παρακάτω:

- η δημιουργία μιας σταθερής βάσης για την οικονομική ανάκαμψη στη Δυτική Ευρώπη
- η παροχή αμοιβαίας βοήθειας στα κράτη μέλη προκειμένου να αντισταθούν σε οποιαδήποτε εξωτερική επίθεση
- η προώθηση της ενότητας και η ενθάρρυνση της θετικής ενσωμάτωσης στην Ευρώπη.²³

Η ΔΕΕ αποτέλεσε ουσιαστικά την πρώτη θεσμική προσπάθεια για κοινή προσέγγιση αποκλειστικά ευρωπαϊκής προέλευσης σχετικά με την πολιτική ασφάλειας και άμυνας. Ωστόσο ο ρόλος της ΔΕΕ συχνά επισκιάζονταν από το NATO (North Atlantic Treaty Organization). Τα επόμενα χρόνια η ΔΕΕ εξελίχθηκε σε αμυντικό βραχίονα της Ευρωπαϊκής

²² The origins of WEU: Western Union - European organizations - CVCE Website. Cvce.eu. Retrieved 2020-09-20.

²³ EEAS - European External Action Service - European Commission. 2016. *Shaping Of A Common Security And Defence Policy*. [online] Available at: <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en>

Ένωσης και σταδιακά οι δραστηριότητές της απορροφήθηκαν πλήρως από την Ένωση. Η ΔΕΕ σταμάτησε να υφίσταται το 2011 μετά και από την κατάργηση της συνθήκης των Βρυξελλών το 2010.²⁴

Το 1950, παρουσιάστηκε μια σημαντική πρόταση για την κοινή ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας γνωστό ως σχέδιο Pleven, από το όνομα του Γάλλου Πρωθυπουργού Ρενέ Πλεβέν. Το σχέδιο Pleven πρότεινε να τεθούν οι δυνάμεις έξι ευρωπαϊκών κρατών υπό κοινή διοίκηση και να δημιουργηθεί μια Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα – ΕΑΚ (European Defence Community). Στόχος αυτού του σχεδίου ήταν να διατηρηθεί ο έλεγχος του εναπομείναντος στρατού της Δυτικής Γερμανίας, να επανεξοπλιστεί και να μπορεί να αξιοποιηθεί κάτω από ευρωπαϊκή διοίκηση, σε περίπτωση σύγκρουσης με την Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ). Μέσω της ΕΑΚ θα ήταν εφικτή η κατοχύρωση της ασφάλειας των μελών της και η ενσωμάτωση των ενόπλων δυνάμεων σε έναν ευρωπαϊκό στρατό. Ο στρατός αυτός θα αντικαθιστούσε σταδιακά τις εθνικές ένοπλες δυνάμεις των κρατών-μελών. Αν και η πρόταση του Pleven φάνηκε αρχικά να χαίρει της αποδοχής των κρατών της Δυτικής Ευρώπης, απορρίφθηκε τελικά από το Γαλλικό Κοινοβούλιο το 1954.

Το 1970, έχουμε τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (ΕΠΣ) (European Political Co-operation, EPC) που αποτελούσε τον αρχικό συντονισμό της εξωτερικής πολιτικής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΚ). Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία ήταν μια διαδικασία στην οποία τα κράτη μέλη λάμβαναν αποφάσεις εξωτερικών ζητημάτων και προωθούσαν τις κοινές πολιτικές.

Τις επόμενες δεκαετίες μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, μια σειρά από γεγονότα μετέβαλαν ριζικά την διεθνή πραγματικότητα και επηρέασαν τον τρόπο θεώρησης της Ευρώπης. Εκείνη την περίοδο, γεγονότα όπως η πτώση του Τείχους του Βερολίνου, οι πολιτικές και οικονομικές αλλαγές στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης και η ενοποίηση της Γερμανίας, συνέβαλαν στην εξέλιξη της πολιτικής της ευρωπαϊκής ένωσης σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Το 1992 έχουμε την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, που αποτελεί τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με αυτή τη συνθήκη, οι τομείς πολιτικής της ευρωπαϊκής ένωσης χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες, που είναι γνωστοί ως τρεις πυλώνες. Τον πρώτο πυλώνα αποτελούσαν οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Τον δεύτερο πυλώνα η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) ενώ τον τρίτο

²⁴ Statement of the Presidency of the Permanent Council of the WEU on behalf of the High Contracting Parties to the Modified Brussels Treaty – Belgium, France, Germany, Greece, Italy, Luxembourg, The Netherlands, Portugal, Spain and the United Kingdom. Brussels: Western European Union, 31.03.2010. 2 p.
https://www.cvce.eu/content/publication/2010/4/1/1ed29c90-5d6c-49f5-9886-48acc17dfbb/publishable_en.pdf

η δικαιοσύνη και οι εσωτερικές υποθέσεις (ΔΕΥ).²⁵ Σύμφωνα με το δεύτερο πυλώνα, τα κράτη της ευρωπαϊκής ένωση όφειλαν να εφαρμόσουν και να υποστηρίξουν ενεργά μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας. Οι βασικοί στόχοι αυτής της κοινής πολιτικής ήταν η προστασία των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων, της ανεξαρτησίας της ευρωπαϊκής ένωσης, η ενίσχυση της ασφάλειας και η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας. Εξίσου σημαντικός στόχος ήταν η ανάπτυξη και η ενίσχυση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.²⁶

Την ίδια χρονιά με την υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ, το 1992 καθορίστηκαν και οι “αποστολές τύπου Πέτερσμπεργκ” ή “Καθήκοντα Πέτερσμπεργκ” (Petersberg Tasks).²⁷ Αυτά τα καθήκοντα περιελάμβαναν ανθρωπιστικές αποστολές, αποστολές διάσωσης, αποστολές διατήρησης της ειρήνης και επεμβάσεις μάχιμων δυνάμεων για διαχείριση κρίσεων (Jørgensen, 1997). Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε ότι το 1996 το ΝΑΤΟ συμφώνησε να επιτρέψει στη ΔΕΕ να αναπτύξει την Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Ασφάλειας και Άμυνας (ESDI). Το βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη αυτής της ταυτότητας ήταν η δυνατότητα προετοιμασίας επιχειρήσεων στο πλαίσιο της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), με συμμετοχή τόσο της ΔΕΕ όσο και του ΝΑΤΟ. Μάλιστα η προετοιμασία αυτών των επιχειρήσεων γίνεται από διαχωρίσιμες αλλά όχι ξεχωριστές δυνάμεις και υποστηρικτικούς πόρους. Επίσης σημαντική για τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων είναι και η δημιουργία του κατάλληλου πολυεθνικού επιτελείου εντός του ΝΑΤΟ, που είχε ως βασικό σκοπό την προετοιμασία, την υποστήριξη και τη διεξαγωγή επιχειρήσεων με επικεφαλής τη ΔΕΕ.²⁸

Λίγο αργότερα το 1997, με τη συνθήκη του Άμστερνταμ καθορίζονται πιο αναλυτικά οι αποστολές ασφάλειας και άμυνας που θα μπορούσε να αναλάβει η ΕΕ. Μια από τις βασικές προτεραιότητες ήταν να ενισχυθεί η ικανότητα της ευρωπαϊκής ένωσης όσον αφορά στην ανάληψη εξωτερικής δράσης. Αυτή η συνθήκη επέφερε σημαντικές αλλαγές στην ΚΕΠΠΑ με σημαντικότερες την δημιουργία της θέσης του Υπατού Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ (High Representative for Common Foreign and Security Policy), την ίδρυση της Μονάδας Σχεδιασμού Πολιτικής και Έγκαιρης Προειδοποίησης και την ενσωμάτωση των δαπανών της

²⁵ European Parliament, 2020. *The Maastricht and Amsterdam Treaties*. European Parliament, Fact Sheets on the European Union pp.1-2. Available at: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/3/the-maastricht-and-amsterdam-treaties>

²⁶ Ibid, pp.2-4.

²⁷ Western European Union, Council of Ministers, «Petersberg Declaration», Bonn, 19 June 1992, p. 6, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf> (Ανακτήθηκε 5 Οκτωβρίου 2020).

²⁸ οπ. https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/european_security_defence_identity.html?locale=el

ΚΕΠΠΑ στον προϋπολογισμό της ευρωπαϊκής ένωσης (Weisserth, 2013). Επίσης, η συνθήκη του Άμστερνταμ περιελάμβανε και ανέλυε περαιτέρω τα “καθήκοντα Petersberg”.

Την επόμενη χρονιά, το 1998 έλαβε χώρα η συνάντηση κορυφής του Σαιν Μαλό (Saint-Malo declaration) μεταξύ της Γαλλίας και της Βρετανίας. Κατά τη διάρκεια της, οι δύο χώρες συμφώνησαν να δοθεί στην ευρωπαϊκή ένωση η δυνατότητα λήψης αποφάσεων και ανάπτυξης αυτόνομης δράσης ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί σε διεθνείς κρίσεις στηριζόμενη σε αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις.²⁹ Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε ότι η δήλωση του Saint-Malo ίσως αποτέλεσε μια απάντηση στην ένοπλη σύγκρουση που έλαβε χώρα στο Κοσσυφοπέδιο στα τέλη της δεκαετίας του 1990, και κατά την οποία η διεθνής κοινότητα, και κυρίως η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της, θεωρήθηκε ότι απέτυχαν να παρέμβουν αποτελεσματικά ώστε να σταματήσουν τη σύγκρουση (Hoghton-Carter, 2009). Η λήξη του πολέμου στο Κόσσοβο και η αποτυχία της ΕΕ να παρέμβει αποτελεσματικά, αποτέλεσε επίσης την αφορμή για να τεθούν οι Πρωταρχικοί Στόχοι (Headline Goals) στη Σύνοδο κορυφής του Ελσίνκι το 1999. Πιο συγκεκριμένα, οι Πρωταρχικοί Στόχοι αφορούσαν την ανάπτυξη 60.000 στρατευμάτων με την απαραίτητη υποστήριξη αεροναυτικών μέσων εντός 60 ημερών και με δυνατότητα διατήρησης τους για 1 χρόνο. Την ίδια χρονιά διεξήχθη η Σύνοδος Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κολωνία. Εκεί, έγινε για πρώτη φορά αναφορά στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ), ως μέρος της ΚΕΠΠΑ. Η σημασία αυτής της συνόδου έγκειται στο γεγονός ότι η ΕΠΑΑ αποτελεί μια αμιγώς ευρωπαϊκή δομή, η οποία θα στόχευε στην παροχή των αναγκαίων μέσων στην ΕΕ, ούτως ώστε να μπορέσει να συμβάλλει στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας σύμφωνα με τις αρχές του χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Το 2003 υιοθετήθηκε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΣΑ). Το συγκεκριμένο κείμενο, που είναι γνωστό και ως “έκθεση Σολάνα” από το όνομα του Υπατου Εκπροσώπου Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης Javier Solana, περιγράφει ένα σαφές στρατηγικό πλαίσιο το οποίο θα κατορθώσει να διαμορφώσει και να κατευθύνει συντονισμένα και ομόφωνα την ΚΕΠΠΑ. Με την υιοθέτηση της ΕΣΑ, τελειοποιήθηκαν και οργανώθηκαν σε ένα ενιαίο πακέτο συμφωνιών όλοι οι προηγούμενοι διακανονισμοί συνεργασίας που είχαν γίνει μεταξύ του ΝΑΤΟ και της ΕΕ. Όλα τα παραπάνω συγκεντρώθηκαν και τυποποιήθηκαν στη συμφωνία που ονομάστηκε “Συμφωνία Berlin Plus”. Το 2004 αναδιαρθρώθηκαν οι “Πρωταρχικοί Στόχοι” του Ελσίνκι σε δύο κύριες συνιστώσες: την πολιτική και τη στρατιωτική.

²⁹ "Franco-British St. Malo Declaration (4 December 1998)". Retrieved 2020-10-20.

Επόμενος σημαντικός σταθμός στη διαμόρφωση της ΚΠΑΑ αποτελεί η υπογραφή της συνθήκης της Λισαβόνας το 2007 και η εφαρμογή της σε ισχύ το 2009. Η συνθήκη της Λισαβόνας καταργεί τη διάκριση μεταξύ των τριών πυλώνων που είχαν καθοριστεί με τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Η συγχώνευση αυτή των τριών πυλώνων δεν επηρεάζει τους τρόπους λήψης αποφάσεων όσον αφορά τα θέματα της ΚΕΠΠΑ αλλά οδηγεί στην εξαφάνιση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και την αντικατάστασή της από την ΕΕ. Αναφορικά με την ΚΕΠΠΑ, στη συνθήκη της Λισαβόνας γίνεται για πρώτη φορά αναφορά στην ΚΠΑΑ, η οποία αντικαθιστά την ΕΠΑΑ. Μάλιστα η ΚΠΑΑ προβλέπει νέες διατάξεις που στοχεύουν στην ανάπτυξη της ΚΠΑΑ και στον προσδιορισμό μιας κοινής ευρωπαϊκής άμυνας. Πιο συγκεκριμένα, η ΚΠΑΑ παρέχει στην ΕΕ τη δυνατότητα να διεξάγει επιχειρησιακές αποστολές σε τρίτες χώρες στηριζόμενη σε μέσα που παρέχονται από τα κράτη μέλη. Αυτές οι αποστολές έχουν ως σκοπό τη διατήρηση της ειρήνης και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι στο παρελθόν οι αποστολές που μπορούσαν να διεξαχθούν στο πλαίσιο της ΕΠΑΑ ήταν οι εξής: ανθρωπιστικές αποστολές, αποστολές διάσωσης, αποστολές πρόληψης συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης καθώς και αποστολές επέμβασης μάχιμων δυνάμεων με σκοπό τη διαχείριση κρίσεων (Ανδρέου, 2014). Με την υπογραφή της συνθήκης της Λισαβόνας, έχουμε επέκταση αυτών των αποστολών. Τώρα τα κράτη μέλη μπορούν να πραγματοποιήσουν κοινές δράσεις αφοπλισμού, αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων αλλά και επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων.³⁰

Με τη συνθήκη της Λισαβόνας το 2009 εισήχθη η ρήτρα αμοιβαίας άμυνας μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον μια ομάδα κρατών-μελών που πληρούσαν κάποια «υψηλότερα κριτήρια» συμφώνησαν στην ίδρυση της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO). Βασικός στόχος της είναι η ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και η δυνατότητα των κρατών-μελών να αναπτύξουν από κοινού αμυντική ικανότητα και να ενισχύσουν την επιχειρησιακή ετοιμότητα και τη συμβολή των ενόπλων δυνάμεών τους.³¹ Η συμμετοχή στη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) ήταν εθελοντική για τα κράτη-μέλη. Ωστόσο τα μέλη της PESCO είχαν υποχρεωτικές δεσμεύσεις τις οποίες έπρεπε να τηρούν.

³⁰ «Συνθήκη της Λισαβόνας. Για τη τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2007, αριθ. C 306. Διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EL>

³¹ Notification on permanent structured cooperation (PESCO) to the Council And to the high representative of the Union for foreign affairs and security policy <https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>

Η συνθήκη της Λισαβόνας οδήγησε επίσης στη μετέπειτα διάλυση της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης το 2011, καθώς, με τη ρήτρα αλληλεγγύης, που θεωρείται ότι αντικαθιστά τη στρατιωτική ρήτρα αμοιβαίας άμυνας της ΔΕΕ, και την επέκταση της ΚΠΑΑ, η ΔΕΕ θεωρήθηκε περιττή.

Τα πρώτα έτη μετά την υπογραφή της συνθήκης της Λισαβόνας η ΚΠΑΑ δεν άλλαξε σημαντικά. Ωστόσο υπήρχαν περιθώρια εξέλιξης τόσο σε θεσμικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Τα επόμενα χρόνια γίνεται για πρώτη φορά χρήση της ρήτρας αμοιβαίας άμυνας τον Νοέμβριο του 2015 μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι, τις οποίες ο Γάλλος πρόεδρος Francois Hollande χαρακτήρισε ως επίθεση εναντίον της Ευρώπης. Το 2016 η Υπατη Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας Federica Mogherini παρουσίασε μια νέα στρατηγική ασφάλειας, την Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU Global Strategy - EUGS) η οποία μπορούσε να συμβάλει στην μετέπειτα ανάπτυξη της ΚΠΑΑ. Οι βασικές προτεραιότητες που τίθενται από την Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εξωτερική πολιτική της ΕΕ είναι:³²

- η ασφάλεια της Ένωσης
- η ανθεκτικότητα κρατών και κοινωνιών πέρα από τα ανατολικά και νότια σύνορα της ΕΕ
- η ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης αναφορικά με τις συγκρούσεις
- η δημιουργία περιφερειακών δομών συνεργασίας
- η παγκόσμια διακυβέρνηση για τον 21ο αιώνα.

Στις επόμενες σελίδες γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου της ΚΠΑΑ, της δομής της καθώς και του τρόπου λήψης των αποφάσεων σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Επίσης γίνεται εκτενής αναφορά στις δράσεις της ευρωπαϊκής ένωσης που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια της ΚΠΑΑ.

2.3 Το Θεσμικό Πλαίσιο της ΚΠΑΑ και η Συνολική Στρατηγική της Ε.Ε.

Όπως αναφέρθηκε και στις προηγούμενες δυο παραγράφους του παρόντος κεφαλαίου η Συνθήκη της Λισαβόνας ήταν κομβική για την πορεία της ΚΠΑΑ. Η συνθήκη θεσμοθέτησε

³² European Union External Action, 2016. *A Global Strategy For The European Union'S Foreign And Security Policy*. pp.18-39. Available at: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

την θέση του Υπατου Αρμοστή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Άμυνας (EDA) και επιπλέον οργάνων στην δομή της ΚΠΑΑ, τα οποία περιγράφονται σε λεπτομέρεια στην επόμενη παράγραφο. Οι προσθήκες αυτές βελτίωσαν την πολιτική συνοχή τόσο της ΚΠΑΑ όσο και της ΚΕΠΠΑ³³. Μετά τις τροποποιήσεις που επέφερε η Συνθήκη της Λισαβόνας, το θεσμικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο καθορίζεται και λειτουργεί η ΚΠΑΑ καταγράφεται στα άρθρα 41-46 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση³⁴.

Προτού, αναλυθεί η θεσμική λειτουργία της ΚΠΑΑ, κρίνεται χρήσιμο να επεξηγηθεί ο ρόλος του Υπατου Εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Ένωση για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (*HR/VP – High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy*), ο οποίος από δω και στο εξής θα αναφέρεται ως ΥΕ, καθώς έχει τις μέγιστες αρμοδιότητες σε όλη την δομή της ΚΠΑΑ και εμπλέκεται στα μεγαλύτερο μέρος της λειτουργίας της. Η θέση του ΥΕ εισήχθη με την συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) με γενικό ρόλο να εκπληρώνει τα καθήκοντα του υπουργού εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ζητήματα στα οποία υπήρχε συμφωνία μεταξύ των Κρατών Μελών της Ε.Ε. . Με τη συνθήκη της Λισαβόνας (2007), τα καθήκοντα του συγκεκριμενοποιήθηκαν και ο κάτοχος της θέσης είναι ο πλέον υπεύθυνος για την λειτουργία της ΚΕΠΠΑ και συνεπώς και για τη λειτουργία της ΚΠΑΑ. Παράλληλα είναι και αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με ευθύνη την συνοχή και συνέπεια των εξωτερικών δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, ο ΥΕ είναι ο συντονιστής των πολιτικών και στρατιωτικών οργάνων της ΚΠΑΑ ενώ παράλληλα προεδρεύει και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας. Επιπλέον, ο ΥΕ έχει την ευθύνη να αναφέρει στο Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο για όλα τα θέματα της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ.

Στο υψηλότερο επίπεδο, οι αποφάσεις για την ΚΠΑΑ λαμβάνονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο³⁵ με τη συμμετοχή και του ΥΕ. Η απαίτηση για πλήρη ομοφωνία για την λήψη αποφάσεων, όπως περιγράφηκε στην Συνθήκη του *Maastricht* διατηρήθηκε και στην Συνθήκη της Λισαβόνας, ωστόσο σε ζητήματα που σχετίζονται με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας

³³ Borp, W. 2008

³⁴ Η Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι διαθέσιμη : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>

³⁵ Νομικά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είναι μοναδική οντότητα στην Ε.Ε και αποτελείται από τους αρχηγούς των κυβερνήσεων των κρατών μελών, ωστόσο για θέματα της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ συνέρχεται με τους υπουργούς Εξωτερικών ή/και Άμυνας των κρατών μελών. Σε αυτή τη μορφή το Συμβούλιο ονομάζεται ως Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Εξωτερικών (Foreign Affairs Council – FAC). Ωστόσο, αυτό δεν είναι δεσμευτικό, η αποστολή ARTEMIS(2003) στην οποία συμμετείχαν στρατιωτικές δυνάμεις της Ε.Ε. αποφασίστηκε επίσημα στο συμβούλιο των υπουργών Δικαιοσύνης (Justice and Home Affairs Council).

και την Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία οι αποφάσεις λαμβάνονται πλειοψηφικά³⁶. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διατηρεί ελεγκτικό ρόλο και μπορεί να καλέσει σε διαβούλευση τόσο τον ΥΕ όσο και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τα θέματα που προκύπτουν στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ και άρα και της ΚΠΑΑ. Επιπλέον επιβλέπει την κατάρτιση του ετήσιου προϋπολογισμού που διατίθεται σε δράσεις της ΚΕΠΠΑ και συνεδριάζει δύο φορές τον χρόνο αποκλειστικά για θέματα της ΚΕΠΠΑ³⁷. Ωστόσο, ο έλεγχος της ΚΕΠΠΑ και κατά συνέπεια και της ΚΠΑΑ βρίσκεται κυρίως στην δικαιοδοσία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, δηλαδή στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και δευτερευόντως στην διακυβερνητική Ευρωπαϊκή Επιτροπή³⁸.

Η ΚΠΑΑ συνέχισε να εξελίσσεται και μετά την υιοθέτηση της Συνθήκης της Λισαβόνας. Κομβικής Σημασίας ήταν η παρουσίαση τον Ιούνιο του 2016 της Συνολικής στρατηγικής για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (European Union Global Strategy -EUGS) από την τότε ΥΕ Federica Mogherini³⁹. Η EUGS αντικατέστησε την μέχρι τότε ισχύουσα Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (European Security Strategy-ESS) και έθεσε πέντε γενικές προτεραιότητες για την πολιτική ασφάλειας και άμυνας της Ε.Ε⁴⁰:

- i. Την εξασφάλιση της ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. «Η Συνολική Στρατηγική της Ε.Ε. ξεκινάει εδώ. Πρέπει να τηρήσουμε τις δεσμεύσεις μας στην αμοιβαία αλληλοβοήθεια και την αλληλεγγύη.»⁴¹
- ii. Την προώθηση της αυτονομίας, σε σχέση με το ΝΑΤΟ, στην αντιμετώπιση κρίσεων ασφάλειας και άμυνας, αναγνωρίζοντας ωστόσο ότι το ΝΑΤΟ παραμένει ο κύριος παράγοντας στην ασφάλεια για τα περισσότερα κράτη μέλη της Ε.Ε⁴².
- iii. Την θωράκιση της Ε.Ε. και των κρατών μελών της από τρομοκρατικές επιθέσεις.
- iv. Την εμβάθυνση των ικανοτήτων της Ε.Ε. σε θέματα κυβερνοασφάλειας.

³⁶ EU's Institutional Framework Regarding Defence Matters, Policy Department for External Relations, σελ 4 Διαθέσιμο στην επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603484/EXPO_IDA\(2020\)603484_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603484/EXPO_IDA(2020)603484_EN.pdf)

³⁷ Ibid, σελ 5.

³⁸ Riddevord M., (Not) in the Hands of the Member States: How the European Commission Influences EU Security and Defence Policies, 2015

³⁹ Κωσταράκος Στγος. Η Θεμελίωση μια Πραγματικής Ευρωπαϊκής Άμυνας, Α&Δ, Τ.313, σελ 8

⁴⁰ Council of the European Union, Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe – A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy, Brussels (June 2016) Σελ 22. Διαθέσιμο :

https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

⁴¹ Από την παρουσίαση της EUGS από την F. Mogherini. One and a half Cheers for the EU Global Strategy. Hylke Dijkstra.

⁴² European External Action Service, European Global Strategy (note 3), σελ 20.

- v. Την εξασφάλιση της ασφάλειας της Ε.Ε. στον τομέα της ενέργειας μέσω διπλωματίας και κατασκευής υποδομών.

Η EUGS σηματοδότησε μια στροφή στην ΚΠΑΑ, καθώς σε αντίθεση με την ESS εστιάζει περισσότερο στην εξασφάλιση της ασφάλειας της Ε.Ε. και των πολιτών της. και λιγότερο σε εξωτερικές κρίσεις που την επηρεάζουν λιγότερο⁴³. Η νέα στρατηγική της Ε.Ε. εμπλέκει την εφαρμογή τόσο ήπιας όσο και σκληρής ισχύος⁴⁴, έχοντας μια πιο ρεαλιστική προσέγγιση στην εκτίμηση των δυνατοτήτων της Ε.Ε. και με προσανατολισμό περισσότερο προς την εγγύηση των συμφερόντων της Ένωσης και λιγότερο στην προβολή των αξιών της στο διεθνές περιβάλλον⁴⁵.

Τα συμπεράσματα και οι φιλοδοξίες της EUGS οδήγησαν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 15^{ης} Δεκεμβρίου 2016 να υιοθετήσει και ένα σύνολο δράσεων που εμπεριείχε το εφαρμοστικό σχέδιο της EUGS. Οι πιο σημαντικές από αυτές ήταν⁴⁶ :

- Το Πρωτόκολλο της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (Permanent Structured Cooperation – PESCO)
- Η θεσμοθέτηση της Ετήσιας Συντονισμένης Επανεξέτασης στον Τομέα της Άμυνας (Coordinated Annual Review on Defence – CARD).
- Τη δημιουργία Στρατιωτικής Δυνατότητας Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (Military Planning and Conduct Capability – MPCC) στους κόλπους του στρατιωτικού επιτελείου της Ε.Ε.⁴⁷ . Πρόκειται για μόνιμο επιχειρησιακό επιτελείο το οποίο αναλαμβάνει τον σχεδιασμό και την εκτέλεση στρατιωτικών αποστολών δύναμης έως 2.500 στρατιωτών⁴⁸.
- Το συμβούλιο επιπλέον στο ίδιο έγγραφο ζήτησε την υποβολή προτάσεων για την σύσταση ενός Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας για την υποστήριξη επενδύσεων σε δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης στον τομέα άμυνας και ασφάλειας και την

⁴³ οπ. Hylke Dijkstra

⁴⁴ “Hard power and soft power must go hand in hand”, σύμφωνα με την ΥΕ Mogherini. Από τον πρόλογο της EUGS. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/6717/federica-mogherini-sends-eu-global-strategy-member-states_en

⁴⁵ Filip Tereszkiwicz, The European Union as a normal international actor : an analysis of the EU Global Strategy.

⁴⁶ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 15 Δεκεμβρίου 2016, Παράγραφοι 10-15, σελ 3. Διαθέσιμο στην επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού συμβουλίου: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/12/15/euco-conclusions-final/>

⁴⁷ Περιγράφεται στην παράγραφο 2.5.

⁴⁸ Το μέγεθος μιας ομάδας μάχης (EU-Battlegroup). Βλέπε παράγραφο 2.4.

κοινή ανάπτυξη ικανοτήτων με κοινή έγκριση των κρατών μελών.

Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος της Συντονισμένης Ετήσιας Επανεξέτασης στον Τομέα της Άμυνας είναι να ενισχύσει την αμυντική συνεργασία των κρατών μελών της Ε.Ε. και να παρέχει καλύτερη εποπτεία των αμυντικών δαπανών, των εθνικών επενδύσεων και των επενδυτικών προσπαθειών⁴⁹. Στα πλαίσια της CARD συλλέγονται στοιχεία σχετικά με τις αμυντικές δαπάνες και τις προσπάθειες για περαιτέρω ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων για κάθε κράτος μέλος, στη συνέχεια τα στοιχεία αξιολογούνται και συντάσσονται εκθέσεις που προσδιορίζουν τις ελλείψεις, προτείνουν τρόπους για να εμβαθύνει η αμυντική συνεργασία στους κόλπους της Ε.Ε. και εισηγήσεις για μια πιο συνεκτική και ορθολογική προσέγγιση στον σχεδιασμό των αμυντικών προϋπολογισμών των εταίρων⁵⁰.

Η πρόταση για ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας υλοποιήθηκε το 2017 και η λειτουργία του χωρίστηκε σε δύο σκέλη, την Έρευνα, όπου το ταμείο προσφέρει χρηματοδότηση εξ ολοκλήρου από τον προϋπολογισμό της Ε.Ε. και την Ανάπτυξη και Απόκτηση, όπου το ταμείο δίνει κίνητρα, όπως συγχρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό της Ε.Ε., για απόκτηση αμυντικού εξοπλισμού και τεχνολογίας αλλά και για την από κοινού μεταξύ των κρατών μελών ανάπτυξη νέων οπλικών συστημάτων. Απώτερος στόχος της ίδρυσης του ταμείου σύμφωνα με την τότε αρμόδια επίτροπο Elżbieta Bieńkowska είναι «... Να αποτελεί παράγοντα καθοριστικών αλλαγών για τη στρατηγική αυτονομία της Ε.Ε. και την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας...»⁵¹.

Το πρωτόκολλο της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας είναι ιδιαίτερος σημαντικός για την ΚΠΑΑ και για αυτό του αφιερώνεται η επόμενη παράγραφος. Τέλος, το επιτελείο MPCC ανήκει στην οργανωτική δομή της ΚΠΑΑ και πιο συγκεκριμένα στο Στρατιωτικό Επιτελείο της Ε.Ε. και η λειτουργία του αναλύεται στην παράγραφο 2.5, που είναι αφιερωμένη στα όργανα που συνθέτουν την ΚΠΑΑ.

Τέλος, αν και η ίδρυση του προηγείται τόσο της υιοθέτησης της EUGS όσο και της Συνθήκης της Λισαβώνας, οι δράσεις που υιοθετήθηκαν στα πλαίσια της συμπληρώνονται από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας (EOA – European Defence Agency-EDF). Ο οργανισμός

⁴⁹ Συνεργασία της ΕΕ σε θέματα ασφάλειας και άμυνας <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/>

⁵⁰ What's in the CARDS? Roland Van Reybroeck.

⁵¹ Δελτίο Τύπου 7^{ης} Ιουνίου 2017, Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας: 5.5 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως για την προώθηση των αμυντικών δυνατοτήτων της Ευρώπης.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_17_1508

ιδρύθηκε ώστε να υποστηρίζει τα κράτη μέλη και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην βελτίωση των αμυντικών δυνατοτήτων της Ε.Ε., στην αντιμετώπιση κρίσεων ασφαλείας και να συνεπικουρεί στην λειτουργία της ΚΠΑΑ. Υπόκειται στην δικαιοδοσία του Συμβουλίου και προεδρεύετε από τον ΥΕ και αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα στην χάραξη πολιτικών της Ε.Ε. στον τομέα των αμυντικών εξοπλισμών. Παράλληλα, ο ΕΟΑ λειτουργεί και ως forum συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών μελών, των ένοπλων δυνάμεων τους και της αμυντικής βιομηχανίας, συνδέοντας κατά αυτό τον τρόπο τις στρατιωτικές δυνατότητες της Ε.Ε. με την εξοπλιστική παραγωγή, ενώ προσφέρει και το πλαίσιο κάτω από το οποίο γίνεται εφικτή η συνεργασία των εταίρων στην ανάπτυξη οπλικής τεχνολογίας εντός της ΚΠΑΑ.⁵² Σε αυτή την κατεύθυνση, συντάσσει και επικαιροποιεί το σχέδιο ανάπτυξης ικανοτήτων (Capability Development Plan-CPD), όπου αποσαφηνίζονται οι αναπτυξιακές προτεραιότητες για την περαιτέρω ενίσχυση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ε.Ε. με βάση τις στρατηγικές προτεραιότητες που θέτει το στρατηγικό της σχέδιο⁵³. Ωστόσο, ο ΕΟΑ παρά την ιδιαίτερη σημασία για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων της EUGS, την επίτευξη αυτονομίας στον τομέα των εξοπλισμών και την ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ε.Ε. παραμένει ένας περιορισμένος θεσμός με περίπου 130 άτομα προσωπικό που λειτουργεί ως πάροδος υπηρεσιών με προγράμματα τεχνικού χαρακτήρα⁵⁴.

2.4 Το πρωτόκολλο σχετικά με τη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία

Η κρισιμότητα της στενής συνεργασίας των μελών της Ε.Ε. για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων της ΚΠΑΑ είναι εμφανής τόσο στις προτεραιότητες της EUGS όσο και στα άρθρα με τα οποία καθορίζεται η ΚΠΑΑ. Η αναγκαιότητα για λήψη επιπλέον μέτρων προς αυτό τον στόχο εντοπιζόταν και από την μειωμένη ικανότητα ανάπτυξης (deployability)⁵⁵ της Ε.Ε., όπου για το σύνολο των ενόπλων δυνάμεων των κρατών μελών, περίπου 2 εκατομμύρια στρατιώτες, ανερχόταν το 2016 σε μόλις 4%⁵⁶. Η Συνθήκη της Λισαβώνας εισήγαγε για αυτό τον λόγο τον

⁵² The European Defence Agency, Arming Europe, σελ 27.

⁵³ The CSDP in 2020, The EU's Legacy and ambition in security and defence, Daniel Fiott

⁵⁴ Κόππα Μ., Η κοινή πολιτική άμυνας και ασφάλειας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές, σελ. 123

⁵⁵ Το ποσοστό των ενόπλων δυνάμεων που είναι διαθέσιμο για άμεση ανάπτυξη σε κάποια αποστολή.

⁵⁶ Βασίλειος Δημητρόπουλος, Ευρωπαϊκή Άμυνα, οι Προοπτικές της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας, σελ 16

μηχανισμό Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO) το 2010, ωστόσο η επίσημη ενεργοποίηση του πραγματοποιήθηκε μόλις τον Δεκέμβριο του 2017⁵⁷.

Ο μόνιμος διαρθρωμένος μηχανισμός συνεργασίας (ΜΔΣΣ) είναι ένας μηχανισμός ευελιξίας της ΚΠΑΑ, με προαιρετική συμμετοχή⁵⁸, στα πλαίσια του οποίου τα συμβεβλημένα μέλη δεσμεύονται να αναπτύξουν από κοινού τις στρατιωτικές δυνατότητες τους συνεισφέροντας και συμμετέχοντας σε αποστολές και σε προγράμματα έρευνας, ανάπτυξης και απόκτησης τεχνολογιών και εξοπλισμών σύμφωνα με τις ανάγκες ασφάλειας και άμυνας της ένωσης. Επιπλέον, είναι δεσμευμένα να διαθέσουν μέρος των εθνικών ενόπλων δυνάμεων τους στις πολυεθνικές στρατιωτικές μονάδες που θα εκτελούν τις αποστολές⁵⁹. Τα κράτη μέλη που επιθυμούν να θεσπίσουν την PESCO μπορούν να το κάνουν υπό τον όρο ότι πληρούν τις δυνατότητες και επιχειρησιακά κριτήρια που ορίζονται στο πρωτόκολλο αριθ. 10, το οποίο προστέθηκε από τη Συνθήκη της Λισαβόνας.⁶⁰

Στα πλαίσια του PESCO, οι εταίροι είναι υποχρεωμένοι να λάβουν μέρος σε τουλάχιστον μια διαρθρωμένη συνεργασία από μια λίστα έργων, για τα οποία τα συμβαλλόμενα κράτη συμφωνούν ότι διαθέτουν στρατηγική αξία. Η δέσμευση αυτή τονίζει την ανάγκη για προσπάθειες συνεργασίας μεταξύ των μελών της ΚΠΑΑ ακόμη και σε έργα/επιχειρήσεις που προορίζονται για την επίτευξη εθνικών στόχων⁶¹. Επιπλέον όλα τα έργα που εκτελούνται στα πλαίσια PESCO, θα πρέπει να επιφέρουν αντίκτυπο και στην Ευρωπαϊκή Αμυντική Βιομηχανία, μέσω της έρευνας, των προμηθειών και των εξοπλισμών. Αυτή η απαίτηση εντοπίζεται και στον όρο που υπογράφηκε από τα κράτη μέλη και συνοψίζεται ως : Όλα τα κράτη μέλη δεσμεύονται να αυξάνουν τακτικά τους αμυντικούς προϋπολογισμούς τους, να διαθέτουν 20% των συνολικών αμυντικών σε επενδύσεις στον τομέα της άμυνας και 2% στον τομέα της Έρευνας⁶².

Εξαιρετικά σημαντική για την ΚΠΑΑ είναι και η προδιαγραφή των μάχιμων σχηματισμών που θα εκτελούν τις στρατιωτικές αποστολές της, που προέκυψε από την ίδια απόφαση που ενεργοποίησε τον Μηχανισμό PESCO. Οι μάχιμες μονάδες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU Battlegroup – EU BG) είναι πολυεθνικοί σχηματισμοί επιπέδου ενισχυμένου

⁵⁷ Sven Biscop, European Defence Give PESCO a Chance, σελ 161.

⁵⁸ Δεν είναι υποχρεωτικό να συμβεβληθούν όλα τα κράτη μέλη. Για την ακρίβεια, η Δανία και η Μάλτα επέλεξαν να μην συμμετέχουν. Το ίδιο και το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο πλέον δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁵⁹ «να έχουν την δυνατότητα να παράσχουν μάχιμες μονάδες καθώς και την εφοδιαστική υποστήριξη για τις επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 43 της ΣΕΕ, εντός προθεσμίας 5 έως 30 ημερών σε περίπτωση ανάγκης, για περίοδο 30 έως 120 ημερών.»

⁶⁰ οπ. Kempin, Ronja., Σελ. 141.

⁶¹ Ibid, Sven Biscop, σελ 162.

⁶² Απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2017/2315 του Συμβουλίου της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2017, Παράρτημα α).

τάγματος(έως 1500 άντρες). Ορίστηκαν έτσι ώστε να είναι δυνάμεις άμεσης ανάπτυξης, η μικρότερη στρατιωτικά αποτελεσματική, αξιόπιστη και συνεκτική μονάδα ικανή να φέρει εις πέρας αποστολές μόνη της ή να αναπτυχθεί στα αρχικά στάδια μεγαλύτερων αποστολών⁶³. Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε και στον καθορισμό των κοινών τεχνικών και επιχειρησιακών προτύπων των δυνάμεων, ώστε να εξασφαλίζεται δια-λειτουργικότητα με το ΝΑΤΟ⁶⁴. Αυτές οι μάχιμες μονάδες είναι που συνθέτουν και τις ένοπλες δυνάμεις της Ε.Ε.⁶⁵

Αυτό που διαφοροποιεί τον μηχανισμό PESCO από τις προηγούμενες πρωτοβουλίες της Ε.Ε. στην ΚΠΑΑ είναι ο δεσμευτικός του χαρακτήρας. Η πλήρωση των υποχρεώσεων κάθε συμβαλλόμενου εταίρου ελέγχεται ετησίως από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μέσω ενός εγγράφου αναφοράς που συντάσσεται από τον ΥΕ και τον ΕΟΑ, ενώ επιπλέον τα κράτη μέλη καλούνται να στηρίξουν την επανεξέταση CARD στον μέγιστο δυνατό βαθμό και να συνεισφέρουν με την εντατική συμμετοχή τους στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας αλλά και να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες που αυτό προσφέρει⁶⁶.

Όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται στα πλαίσια του μηχανισμού, εκτός από αυτές που αφορούν την είσοδο νέων μελών, πρέπει να είναι ομόφωνες, Αυτή η απαίτηση σε συνδυασμό με τον μεγάλο αριθμό κρατών μελών που είναι συμμετέχουν στον μηχανισμό δημιουργεί επιπλοκές στον σχεδιασμό της λίστας των προγραμμάτων προς υλοποίηση⁶⁷, καθώς ακόμη και οι ισχυρότερες χώρες της Ε.Ε., δηλαδή η Γερμανία και η Γαλλία, κάνουν υποχωρήσεις ώστε να επιτευχθεί κοινή συναίνεση και με τους υπόλοιπους εταίρους για τα προγράμματα που θεωρούν κρίσιμα.

Η θεσμοθέτηση του μηχανισμού ακολουθήθηκε από αυξημένη δραστηριότητα. Τρεις μήνες μετά, δεκαεπτά συνεργατικά προγράμματα εγκρίθηκαν και εκκίνησαν στο πλαίσιο της PESCO (Μάρτιος, 2018) και επιπλέον δεκαεπτά, φτάνοντας ένα σύνολο τριάντα τεσσάρων, μερικούς μήνες αργότερα (Νοέμβριος, 2018), ενώ για το έτος 2019 ο αριθμός των προγραμμάτων που εγκρίθηκαν ήταν δεκατρία⁶⁸. Η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία λειτουργεί ως ομπρέλα για μικρότερες δυνατότητες ευέλικτης συνεργασίας. Τα προγράμματα χωρίζονται σε πέντε βασικούς τομείς συνεργασίας, οι οποίοι βασίζονται στις διατάξεις του πρωτοκόλλου αριθ. 10:

⁶³ Mika Kerttunen, EU Battlegroup – Its Background and Concept, σελ 131.

⁶⁴ Ibid, Απόφαση (ΚΕΠΠΑ), Παράρτημα γ).

⁶⁵ Στις Ένοπλες Δυνάμεις της Ε.Ε. ανήκει και το Ευρωπαϊκό Σώμα Στρατού (Eurocorps), το οποίο ωστόσο δεν ανήκει στην δικαιοδοσία της ΚΠΑΑ.

⁶⁶ Ibid, Απόφαση (ΚΕΠΠΑ), Παράρτημα β).

⁶⁷ οπ., Sven Biscop, σελ 162.

⁶⁸ Λίστα των ενεργών προγραμμάτων PESCO :

[https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-\(PESCO\)/current-list-of-pesco-projects](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-(PESCO)/current-list-of-pesco-projects)

χρηματοδότηση, εξοπλισμός, λειτουργίες, ικανότητες και αμυντική βιομηχανία⁶⁹. Οι δυνατότητες για βελτίωση των δυνατοτήτων της Ε.Ε. μέσω προγραμμάτων PESCO φαίνεται σε προγράμματα όπως αυτό της Στρατιωτική Κινητικότητα (Military Mobility), όπου οι εταίροι συμφώνησαν στην διευκόλυνση της μετακίνησης των στρατιωτικών δυνάμεων τους εντός της Ε.Ε. ελαχιστοποιώντας τις μακρές γραφειοκρατικές διαδικασίες που απαιτούνται για την μεταφορά στρατιωτικού προσωπικού και εξοπλισμού διαμέσου των συνόρων των κρατών και βελτιώνοντας τις υποδομές ώστε να γίνουν πιο λειτουργικές για την μεταφορά ογκωδών στρατιωτικών εξοπλισμών όπως τα τεθωρακισμένα οχήματα⁷⁰.

Η ενεργοποίηση του μηχανισμού PESCO, μαζί με την θεσμοθέτηση της CARD και του Ευρωπαϊκού ταμείου Άμυνας και τέλος την λειτουργία του EDA ως παράγοντα επίβλεψης των αμυντικών δυνατοτήτων της Ε.Ε., έδωσαν την δυνατότητα για την συνεχή επικαιροποίηση της στρατηγικής της Ε.Ε. μέσω ενός κύκλου ανατροφοδότησης- επανεκτίμησης- αναπροσαρμογής. Με απλουστευτικούς όρους, ο κύκλος αυτός συνοψίζεται ως : Ο EDA θέτει τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της Ε.Ε. μέσω της σύνταξης της CDP, η CARD προσφέρει μια σύνοψη της ισχύουσας κατάστασης και αναγνωρίζει τα απαιτούμενα επόμενα βήματα, οι δράσεις μέσω του μηχανισμού PESCO επαυξάνουν τις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, ενώ τέλος οι πόροι παρέχονται από το ταμείο EDF⁷¹.

2.5 Επιχειρησιακή Δομή της ΚΠΑΑ

Η κατάρτιση μιας ενιαίας και συνεκτικής διακυβερνητικής στρατηγικής ασφάλειας και άμυνας για μια ένωση κρατών με ανομοιογενείς επιδιώξεις διαφορετικές πολιτικές και στρατιωτικές δυνατότητες , αλλά και διαφορετικές υποχρεώσεις απαιτεί κάποια δομική οργάνωση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων αλλά και στο σχεδιασμό επιχειρήσεων, που θα επιτρέπει ευρύτερες συναινέσεις ενώ παράλληλα θα είναι αρκετά αποτελεσματική, ώστε να αντιμετωπίζει το ταχύτερο δυνατόν τις σύνθετες απειλές και προκλήσεις του ευρύτερου στρατηγικού περιβάλλοντος⁷². Η δυσκολία του a priori σχεδιασμού μιας τέτοιας δομής καθώς και η εμπειρία που αποκτήθηκε από την εκτέλεση ενός μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων στα

⁶⁹ Differentiated integration within PESCO-clusters and convergence in EU Defence. Blockmans Crosson,σελ 5.

⁷⁰ Toward military mobility? Daniel Fiott

⁷¹ Coordinated Annual Review on Defence (Card)

⁷² Civil-Military Interaction in the European Union applying a Comprehensive approach to CSDP Operations – p16

πλαίσια της ΚΠΑΑ⁷³ και τους αυξανόμενους διαθέσιμους πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα διαχείρισης κρίσεων Ασφάλειας και Άμυνας, οδήγησε στον εμπλουτισμό του αρχικού σχεδίου, όπως καθορίστηκε στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού συμβουλίου στο Ελσίνκι της Φινλανδίας τον Δεκέμβριο του 1999⁷⁴, με επιπλέον υποστηρικτικά όργανα τόσο σε πολιτικό όσο και σε στρατηγικό επίπεδο⁷⁵.

Τα όργανα που συνθέτουν την δομή της ΚΠΑΑ μπορούν να γραφούν συμπυκνμένα ως⁷⁶:

- i. Τη Γενική Διεύθυνση Αμυντικής Βιομηχανίας και Διαστήματος (DEFIS). Πρόκειται για υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή οποία ηγείται των δραστηριοτήτων της στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας και του διαστήματος. Ιδρύθηκε μόλις την 1η Ιανουαρίου 2020 και η βασική της επιρροή στην λειτουργία της ΚΠΑΑ σχετίζεται με την υλοποίηση και την εποπτεία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας. Επιπλέον, έχει αρμοδιότητες στην δημιουργία μιας εύρωστης ευρωπαϊκής αγοράς αμυντικού εξοπλισμού και τη πορεία προς την εφαρμογή του σχεδίου δράσης για τη στρατιωτική κινητικότητα⁷⁷.
- ii. Την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (European External Action Service- EEAS). Πρόκειται για την διπλωματική υπηρεσία της Ε.Ε., απαρτίζεται από εξειδικευμένους υπαλλήλους που προέρχονται από το Συμβούλιο της ΕΕ, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις διπλωματικές υπηρεσίες των χωρών της ΕΕ και στελεχώνει αντιπροσωπείες της Ε.Ε. στον υπόλοιπο κόσμο. Επιπλέον, στην EEAS ανήκουν :
 - a) Το Κέντρο Ανάλυση Πληροφοριών της Ε.Ε. (INTCEN). Όπως φανερώνει και το όνομα του το INTCEN είναι η υπηρεσία πληροφοριών της Ε.Ε. Η κύρια αρμοδιότητα του είναι η συγκέντρωση πληροφοριών για ζητήματα που αφορούν την ΚΕΠΠΑ και η αναγνώριση και έγκαιρη προειδοποίηση πιθανών κρίσεων.
 - b) Το Δορυφορικό Κέντρο της ΕΕ(SATCEN), το οποίο παρέχει προϊόντα και υπηρεσίες που βασίζονται στην αξιοποίηση διαστημικών πόρων και

⁷³ Έχουν πραγματοποιηθεί 34 επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ από την θεσμοθέτηση της το 2003.

⁷⁴ St-Malo to Nice: European Defense: Core Documents, 2001, σελ. 86-88.

⁷⁵ Rehr, Jochen, and Hans-Bernhard Weisserth. "Handbook on CSDP." *The Common Security and Defence Policy of the European Union, Directorate for Security Policy of the Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria, Vienna* (2010). σελ 21.

⁷⁶ Ibid, Rehr, Jochen., 2010, σελ 24

⁷⁷ Από την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής :

https://ec.europa.eu/info/departments/defence-industry-and-space_el

- συναφών δεδομένων, όπως δορυφορικές εικόνες και αεροφωτογραφίες.⁷⁸
- c) Το Ινστιτούτο Μελετών της Ε.Ε. για θέματα ασφάλειας (EISS), που είναι το ερευνητικό ίδρυμα της Ε.Ε. για θέματα που σχετίζονται με την ΚΕΠΠΑ, με έμφαση στην ΚΠΑΑ. Το EISS παρέχει εμπειρογνομosύνη και έρευνα στον τομέα της ασφάλειας ενώ συντάσσει μελέτες και δημοσιεύει τακτικά τα ευρήματα τους για θέματα καίριας σημασίας για την ΚΕΠΠΑ και την Ε.Ε.⁷⁹.
- iii. Την Διεύθυνση Σχεδιασμού και Διαχείρισης Κρίσεων (Crisis Management and Planning Directorate- CMPD). Η CMPD ανήκει στην ΕΕΑΣ και είναι υπεύθυνη για τον πολιτικό-στρατιωτικό σχεδιασμό αποστολών για την αντιμετώπιση κρίσεων στα πλαίσια της ΚΠΑΑ. Έλλειψη κρίσεων είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη και προώθηση συμπράξεων και πολιτικών και την διεξαγωγή εκπαιδευτικών αποστολών τόσο σε πολιτικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο.
- iv. Δύο μόνιμα αρχηγεία – επιτελεία για την διαχείριση στρατιωτικών και μη κρίσεων. Η Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων(MPCC) είναι το αρμόδιο επιτελείο για στρατιωτικές επιχειρήσεις με εκτελεστικών αποστολών, ενώ το Πολιτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (Civilian Planning and Conduct Capability-CPCC), είναι το υπεύθυνο αρχηγείο για τον σχεδιασμό και διεξαγωγή επιχειρήσεων μη στρατιωτικού χαρακτήρα στα πλαίσια της ΚΠΑΑ.
- v. Τέσσερις Οργανισμούς, ένας εκ των οποίων είναι ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας.
- vi. Τέλος, ένα σύνολο υποστηρικτικών οργάνων, όπως η στρατιωτική επιτροπή της Ε.Ε. και η πολιτικό-στρατιωτική ομάδα.

Η σημασία οργάνων όπως η ευρωπαϊκή υπηρεσία εξωτερικής δράσης είναι κρίσιμη για την λειτουργία της ΚΠΑΑ και στον καθορισμό της έξυπνης ισχύος⁸⁰, ωστόσο στα πλαίσια αυτής της εργασίας, το ενδιαφέρον εντοπίζεται κυρίως στη στρατιωτική λειτουργία της ΚΠΑΑ και συνεπώς τα όργανα που συντελούν σε αυτή περιγράφονται με μεγαλύτερη βαρύτητα. Για το λόγο αυτό, επιλέγονται τα τρία βασικότερα υποστηρικτικά όργανα της ιεραρχικής δομής της

⁷⁸ Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (SatCen), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/satcen_el

⁷⁹ Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας (IMEEΘΑ) https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/iss_el

⁸⁰ Europe as a smart power: The impact of the European External Action Service, MKD Cross

ΚΠΑΑ, η Επιτροπή Ασφάλειας και Άμυνας, η Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα στρατιωτικά επιτελεία που αναλαμβάνουν τον σχεδιασμό και την διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων, ενώ παραλείπονται οι δομές που έχουν ρόλο σε αποκλειστικά μη στρατιωτικές επιχειρήσεις.

2.5.1 Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ)

Η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (Political and Security Committee, PSC) αποτελείται από τους πρέσβεις των κρατών μελών που εδρεύουν στις Βρυξέλλες και προεδρεύετε από αντιπροσώπους της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (). Η επιτροπή είναι αρμόδια για όλες τα θέματα που επαφίονται της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και συνεπώς και για την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΠΑ συνεδριάζει τακτικά, δύο φορές την εβδομάδα, ενώ σε περιόδους κρίσης μπορεί να συνέρχεται και συχνότερα.

Πιο συγκεκριμένα, η επιτροπή είναι επιφορτισμένη με⁸¹ :

- Την στενή παρακολούθηση της διεθνούς κατάστασης και των εξελίξεων που εμπίπτουν στον τομέα ευθύνης της ΚΕΠΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό, εφόσον αναγνωριστούν πιθανά ζητήματα, η επιτροπή εισηγείται στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στρατηγικές προσεγγίσεις και επιλογές πολιτικής για την αντιμετώπιση τους.
- Την παροχή καθοδήγησης και πολιτικού ελέγχου των δύο επιτροπών που είναι αρμόδιες για τον σχεδιασμό των στρατιωτικών – Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUMC)- και μη – Επιτροπή Πολιτικής Διαχείρισης Κρίσεων (CIVCOM) - πτυχών της διαχείρισης κρίσεων, αλλά και της Πολιτικοστρατιωτικής ομάδας (PMG).
- Την άσκηση πολιτικού ελέγχου και στρατηγικής διεύθυνσης, κάτω από τη διεύθυνση του συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των επιχειρήσεων που διεξάγονται υπό το πλαίσιο της ΚΠΑΑ για τη διαχείριση κρίσεων.

⁸¹ Επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου : <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>

Ο ρόλος της ΕΠΑ στη λειτουργία της ΚΠΑΑ είναι κομβικός, καθώς από σχεδιασμού της στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι το 1999 συντέθηκε ως ο συνδετικός κρίκος των επιχειρησιακών δομών της ΚΕΠΠΑ και συνεπώς και της ΚΠΑΑ με τους πολιτικούς θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, η επιτροπή συνεργάζεται με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον καθορισμό της υψηλής στρατηγικής στα ζητήματα ασφάλειας και άμυνας, ενώ σε ζητήματα κρίσιμης σημασίας είναι δυνατόν να προεδρεύετε από τον Ύπατο Αρμοστή. Η κρισιμότητα της λειτουργίας της ΕΠΑ επαυξάνεται καθώς η αρμοδιότητα που της έχει επιδοθεί να εισηγείται προτάσεις στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή το συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών των κρατών μελών, για τα θέματα που επαφίονται της ΚΠΑΑ, την καθιστούν ως το υπεύθυνο όργανο της ΚΠΑΑ για την επίτευξη συναίνεσης μεταξύ των κρατών μελών⁸². Ο ρόλος της επιτροπής συνεπώς είναι να δημιουργήσει στρατηγική στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με διακυβερνητικά μέσα⁸³. Επιπλέον, η λειτουργία της ΕΠΑ εξαρτάται και από τον βαθμό συνεργασίας των αντιπροσώπων των κρατών μελών, καθώς η επίτευξη ομοφωνίας και η επίλυση των προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν είναι άμεσα εξαρτώμενες από την αποτελεσματικότητα της συνέργειας των μελών της επιτροπής⁸⁴.

2.5.2 Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕΕ)

Η Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Military Committee ,EUMC) είναι το ανώτερο στρατιωτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτελείται από τους Αρχηγούς των Γενικών Επιτελείων των κρατών μελών. Η αποστολή της ΣΕΕΕ είναι να προσφέρει στρατιωτική καθοδήγηση στη ΕΠΑ και στον Ύπατο Αρμοστή και να υποβάλλει συστάσεις για όλα τα στρατιωτικά ζητήματα που μπορεί να προκύψουν στη ΕΕ, ενώ ο πρόεδρος της ΣΕΕΕ είναι και στρατιωτικός σύμβουλος στον Ύπατο αρμοστή⁸⁵.

Η επιτροπή συνέρχεται σε πλήρη απαρτία των Αρχηγών των Γενικών Επιτελείων όποτε αυτό θεωρείται αναγκαίο ενώ, στις τακτικές συνεδρίες αυτοί

⁸² Swedish Defence Research Agency (FOI), 2010, Civil Military Interaction in the European Union Applying a Comprehensive Approach to CSDP Operations, σελ. 19.

⁸³ Howorth J., 2011, The Political and Security Committee: A case study in supranational inter-governmental

⁸⁴ Michalski A. Overcoming Dissent: Socialization in the EU's Political and Security Committee in a Context of Crises

⁸⁵ Mikhail Kostarakos, The Role of the European Union Military Committee in EU External Relations.

αντιπροσωπεύονται από μόνιμους εκπροσώπους (MilReps), οι οποίοι είναι ανώτατοι αξιωματικοί με πολύχρονη στρατιωτική εμπειρία σε θέματα τακτικής και στρατιωτικής οργάνωσης αλλά και με ιστορικό εκπαίδευσης σε στρατιωτικές σχολές άλλων χωρών είτε συμμετοχής σε διεθνής στρατιωτικές αποστολές, όπως ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών, Νατοϊκές ασκήσεις ή και στρατιωτικές αποστολές της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸⁶. Η διεθνής εμπειρία των στρατιωτικών αντιπροσώπων είναι εξαιρετικά σημαντική καθώς η επιτροπή καλείται να συνθέσει μια ενιαία στρατιωτική στρατηγική με τους διαφορετικούς εθνικούς στρατούς των κρατών μελών συνδυάζοντας διαφορετικά οπλοστάσια και επαναπροσανατολίζοντας τη λειτουργία τους για διεθνή συνεργασία. Επιπλέον, η υψηλή κατάρτιση των μελών της επιτροπής και τα κοινά σημεία στην εκπαίδευση και το αξιακό σύστημα τους εξασφαλίζει ότι εφόσον η ΕΠΑ επιτύχει τη σύγκλιση των κρατών μελών σε κάποια απόφαση, η εισήγηση της ΣΕΕΕ για τα στρατιωτικά ζητήματα που θα προκύψουν θα είναι ταχεία⁸⁷.

Η ΣΕΕΕ είναι επιπλέον υπεύθυνη για την καθοδήγηση και παροχή κατεύθυνσης στο αμέσως κατώτερο στρατιωτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUMS). Πιο συγκεκριμένα, σε περιόδους κρίσεων η Στρατιωτική Επιτροπή, κατόπιν εισήγησης της ΕΑΑ, δίνει εντολή στο Στρατιωτικό Επιτελείο να προτείνει όλες τις πιθανές επιλογές για την αντιμετώπιση της κρίσης, αξιολογεί τις προτεινόμενες επιχειρήσεις και προωθεί τις καταλληλότερες μαζί με την αξιολόγηση τους στον Ύπατο Αρμοστή και την ΕΑΑ⁸⁸. Στη συνέχεια και εφόσον η ΕΑΑ επιλέξει να εφαρμόσει κάποιο από τα προτεινόμενα σχέδια, η Στρατιωτική Επιτροπή εξουσιοδοτεί το Στρατιωτικό Επιτελείο να προχωρήσει με την εκτέλεση της επιχείρησης και παράλληλα την επιβλέπει.

2.5.3 Πολιτικοστρατιωτική Ομάδα (PMG)

⁸⁶ Από τους 27 στρατιωτικούς αντιπροσώπους της ΣΕΕΕ μόλις τρεις (Ουγγαρία, Γερμανία και Κύπρος) δεν έχουν συμμετάσχει σε κάποια διεθνή στρατιωτική αποστολή/άσκηση ή λάβει εκπαίδευση σε κάποιο στρατιωτικό ίδρυμα άλλης χώρας. Η σύνθεση της ΣΕΕΕ είναι διαθέσιμη : https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5428/european-union-military-committee-eumc_en

⁸⁷ Mai'a K. Davis Cross, *The Military Dimension of European Security: An Epistemic Community Approach*.

⁸⁸ οπ., Swedish Defence Research Agency (FOI), 2010, σελ 26.

Η Πολιτικοστρατιωτική ομάδα (PMG) είναι υποστηρικτικό όργανο για την ΕΠΑ και διεξάγει προπαρασκευαστικές εργασίες για θέματα που εμπίπτουν στις πολιτικές πτυχές των πολιτικό στρατιωτικών υποθέσεων της Ε.Ε. Οι αρμοδιότητες της είναι η προετοιμασία των συμπερασμάτων που παρουσιάζονται στο Ευρωπαϊκό συμβούλιο, η παροχή συμβουλών στην ΕΠΑ. Παράλληλα, παρακολουθεί την εφαρμογή των αποφάσεων που λαμβάνονται στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, συμμετέχει υποστηρικτικά στην χάραξη της πολιτικής της ΚΠΑΑ , συνεισφέροντας στην ανάπτυξη οριζόντιας πολιτικής και διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών. Η PMG έχει επιπλέον ειδικά καθήκοντα σε θέματα που αφορούν την συνεργασία των κρατών μελών της Ε.Ε. με τρίτες δυνάμεις, όπως το ΝΑΤΟ. Πρόεδρος της PMG είναι ένας εκπρόσωπος του ΥΕ.

2.5.4 Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUMS)

Το Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η πηγή στρατιωτικής τεχνογνωσίας και εμπειρογνωμοσύνης σε θέματα που άπτονται στο στρατιωτικό σκέλος της ΚΠΑΑ, όπως ο στρατηγικός προγραμματισμός για την αντιμετώπιση στρατιωτικών κρίσεων και στελεχώνεται από ανώτατους αξιωματικούς των κρατών μελών. Τα καθήκοντα του Στρατιωτικού Επιτελείου περιλαμβάνουν επιπλέον και την έγκαιρη προειδοποίηση και αξιολόγηση της κατάστασης και η εκτέλεση αποστολών τύπου Petersberg. Παράλληλα, το επιτελείο αναλαμβάνει ⁸⁹:

1. Να συνδέει την ΣΕΕΕ με τα στρατιωτικά μέσα της Ε.Ε.
2. Να αξιολογεί την κατάσταση και να προτείνει τρόπους διαχείρισης πιθανής κρίσης, έχοντας λάβει τις ανάλογες κατευθύνσεις από την ΣΕΕΕ
3. Να προτείνει στην ΣΕΕΕ ενέργειες για αναβάθμιση εξοπλισμού, εκπαιδευτικές ασκήσεις, οργανωτικές αλλαγές και βελτίωση της υποστήριξης με στόχο την αναβάθμιση των στρατιωτικών δυνατοτήτων που διαθέτουν τα κράτη μέλη της Ε.Ε.
4. Να συντάσσει προτάσεις στην ΣΕΕΕ και την ΕΠΑ για τις μέτρα και τις στρατιωτικές δυνάμεις που θα εμπλακούν σε κοινές επιχειρήσεις με το ΝΑΤΟ.

⁸⁹ Νταλής,Κολιόπουλος,Παπαδημητρίου, Οι Διατλαντικές Σχέσεις, Συνεργασία ή Ανταγωνισμός,σελ 347.

5. Να επιβλέπει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξάγονται στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, ώστε να πετύχουν στους στόχους που τέθηκαν και να εξασφαλίζει ότι ακολουθούνται οι οδηγίες με τις οποίες εγκρίθηκαν.

Πρέπει να τονιστεί, ωστόσο, ότι το επιτελείο δεν εκτελεί την σχεδίαση ή την διεξαγωγή επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ, αλλά θέτει τους στρατηγικούς στόχους των. Την ευθύνη για τον σχεδιασμό και την εκτέλεση την αναλαμβάνει το μόνιμο επιτελείο MPCC.

2.5.5 Η Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων(MPCC)

Όπως αναφέρθηκε και στις προηγούμενες ενότητες, το MPCC είναι το μόνιμο στρατιωτικό επιτελείο της Ε.Ε. που αναλαμβάνει την σχεδίαση και διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων στα πλαίσια της ΚΠΑΑ και διευθύνεται από τον Γενικό Διευθυντή του Στρατιωτικού Επιτελείου της Ε.Ε. . Αν και μέχρι το 2019, είχε τεθεί περιορισμός στον τύπο των επιχειρήσεων, μη εκτελεστικές επιχειρήσεις, όπως εκπαιδευτικές ασκήσεις⁹⁰(EUTM Somalia, EUTM RCA, EUTM Mali), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αξιολόγησε την λειτουργία του ως πετυχημένη και συμφώνησε να ενισχύσει το επιτελείο, έτσι ώστε στα τέλη του 2020 να αναλάβει τον σχεδιασμό και την διεξαγωγή μια εκτελεστικής αποστολής στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, περιορισμένης στο μέγεθος μια μάχιμης μονάδας της Ε.Ε.⁹¹ . Η ίδρυση του κάλυψε το κενό της παροχής επιχειρησιακής στρατηγικής στις αποστολές της ΚΠΑΑ, καθώς απουσία του , ο διοικητής μιας στρατιωτικής αποστολής θα έπρεπε να αναλάβει την ευθύνη της διοίκησης τόσο σε τακτικό επίπεδο όσο και σε επιχειρησιακό. Αυτή η αστοχία έγινε εμφανής στην εκπαιδευτική άσκηση EUTM Mali, όταν ο Διοικητής Δυνάμεων της αποστολής (Mission Force Commander) βρισκόταν σε συνάντηση της ΕΠΑ, ο άμεσος πολιτικός υπεύθυνος τους, ενώ το αρχηγείο του στο Μάλι δεχόταν επίθεση⁹².

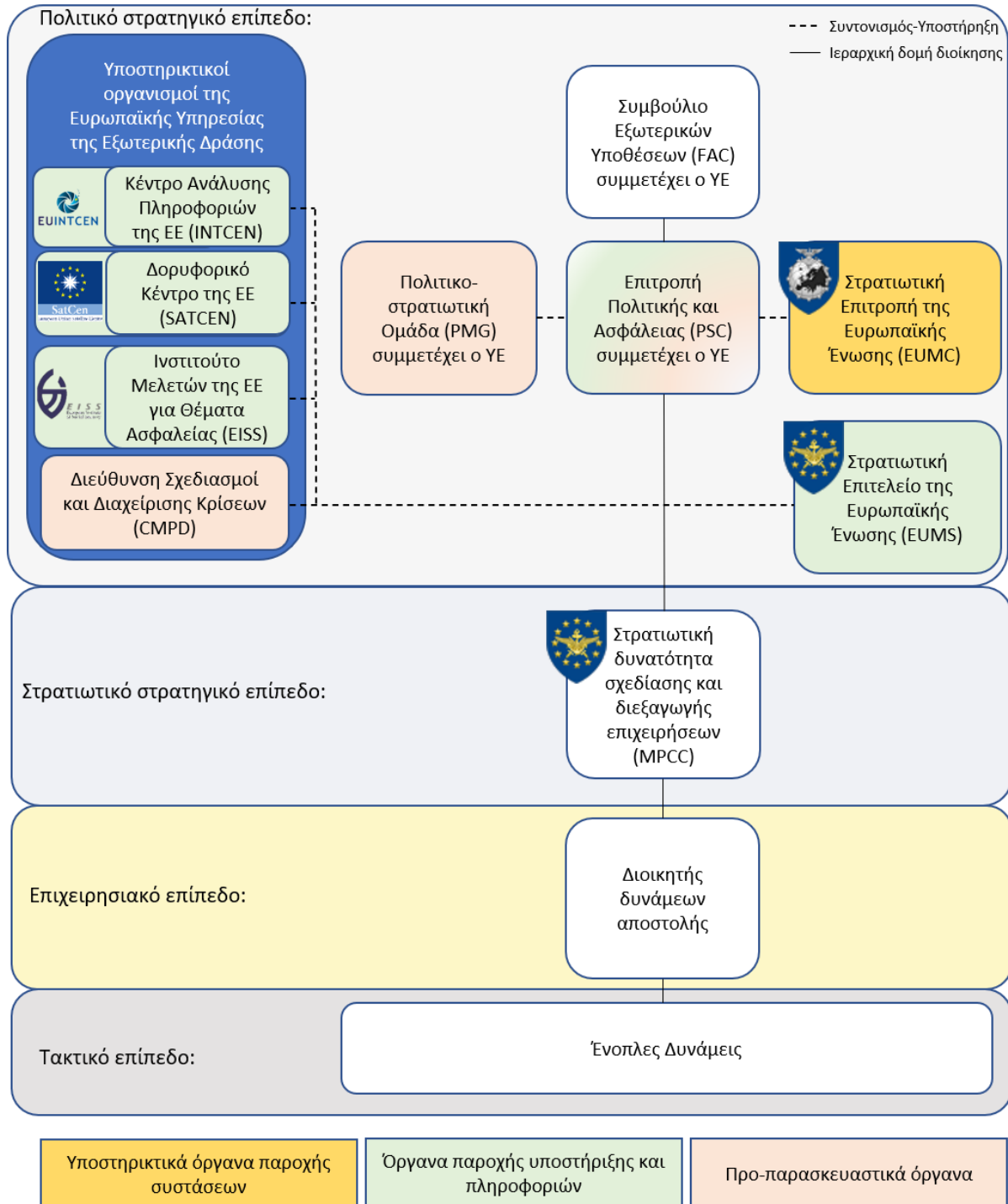
Η σχηματοποίηση της επιχειρησιακής δομής της ΚΠΑΑ όπως φαίνεται στην Εικόνα 1 διευκολύνει την κατανόηση της. Στο σχήμα αυτό επιλέχθηκε να παρουσιαστεί το μέρος της

⁹⁰ EUTM Somalia, EUTM RCA, EUTM Mali

⁹¹ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018 Νοέμβριος 19, Συμπεράσματα του Συμβουλίου στην Ασφάλεια και την Άμυνα στο πλαίσιο της συνολικής στρατηγικής της Ε.Ε.

⁹² Reykers Yf., A Permanent headquarters under construction? The Military Planning and Conduct Capability as approximate principal.

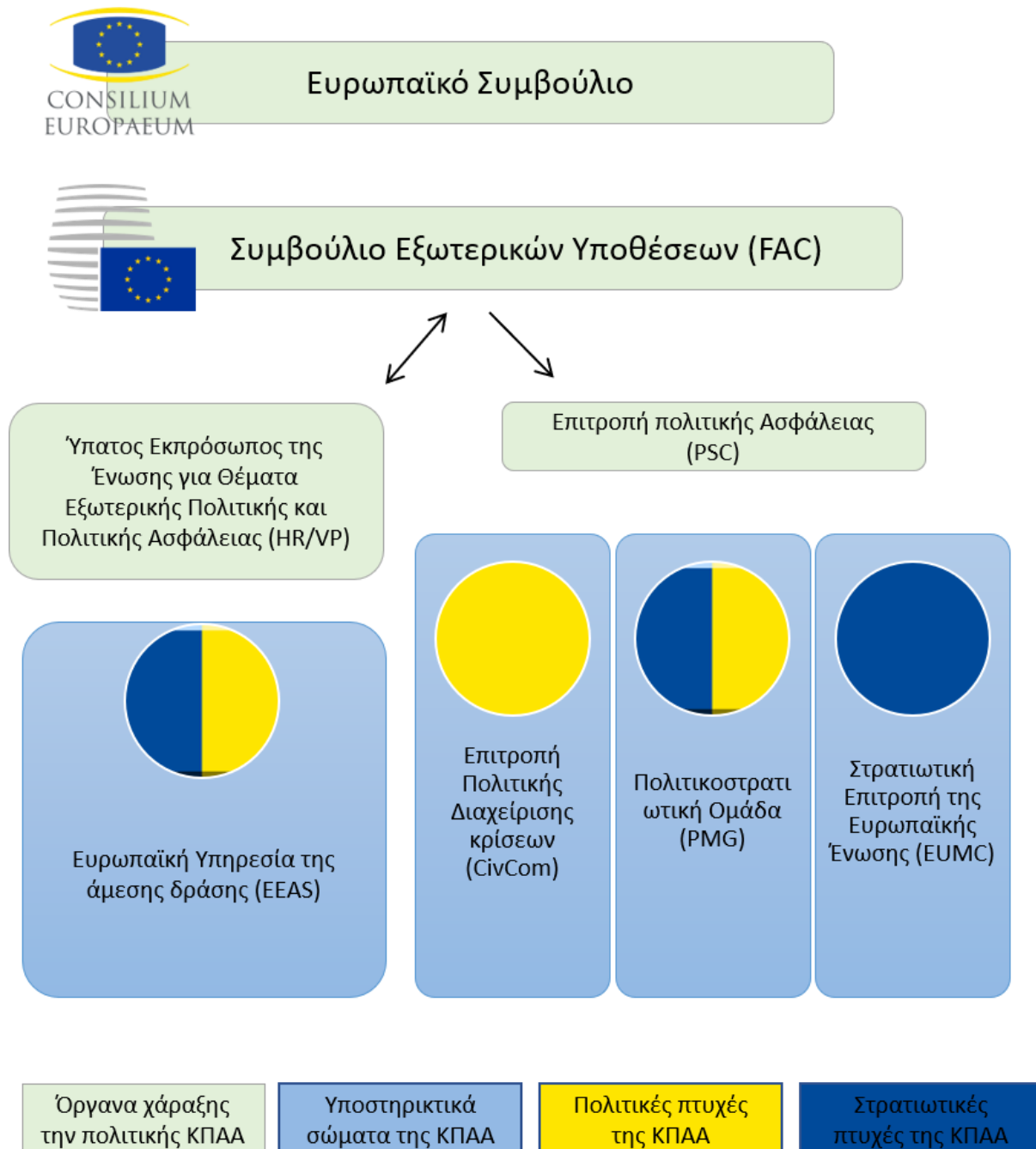
ευρωπαϊκής ιεραρχικής αλυσίδας (C2)⁹³, που αφορά το στρατιωτικό σκέλος της διαχείρισης αποστολών στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, ενώ τα όργανα που σχετίζονται με τις μη στρατιωτικές δράσεις παραλήφθηκαν.

Εικόνα 1: Η Ιεραρχία των οργάνων της ΚΠΑΑ για την διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων. Η διακεκομμένη γραμμή συμβολίζει την παροχή υποστήριξης, ενώ η μη διακεκομμένη σημαίνει ότι τα όργανα συμμετέχουν άμεσα στον σχεδιασμό και την

⁹³ EU Concept for Military Command and Control-Rev 8, External Action Service.

εκτέλεση των επιχειρήσεων. Αποτελεί μέρος της Δομής Διοίκησης και Ελέγχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης(Command and Control Structure of the European Union) C2.

Εικόνα 2: Ιεραρχία της διαδικασίας λήψης απόφασης για την αντιμετώπιση κρίσεων στα πλαίσια της ΚΠΑΑ. Τα όργανα που συμβολίζονται με γαλάζια πλαίσια παρέχουν υποστήριξη, όπως αναγνώριση και έγκαιρη προειδοποίηση για πιθανές κρίσεις, και συστάσεις για την αντιμετώπιση τους. Η τελική λήψη απόφασης βρίσκεται στην δικαιοδοσία του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων και της Επιτροπής Πολιτικής Ασφάλειας. Ο Υπάτος Εκπρόσωπος συμμετέχει στις συνεδρίες και των δύο τελευταίων οργάνων.

Τα επίπεδα καθορισμού στρατηγικής γίνονται εμφανή όπως και η σημασία της ΕΠΑ και του ΥΕ στον καθορισμό της υψηλής στρατηγικής της Ε.Ε⁹⁴. Παρατηρούμε επιπλέον την εμφανή προσπάθεια για μια πιο ολοκληρωμένη διαχείριση των αποστολών της ΚΠΑΑ, καθώς εκτός της ΕΠΑ τα υπόλοιπα όργανα που συμμετέχουν είναι υπερκυβερνητικά.

Αντιθέτως, η οπτικοποίηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων για την διαχείριση κρίσεων, όπως φαίνεται στην Εικόνα 2, παρουσιάζει την αντίθετη εικόνα. Γίνεται εμφανές ότι η απόφαση για ενεργοποίηση του μηχανισμού διαχείρισης κρίσεων της Ε.Ε. παραμένει στα χέρια των κρατών μελών και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, καθώς η απαίτηση για ομοφωνία στην έγκριση δράσεων περιορίζει τον ρόλο των οργάνων της ΚΠΑΑ σε συμβουλευτικό⁹⁵.

2.6. Οι Δράσεις, οι στρατιωτικοί σχεδιασμοί και οι δαπάνες της ΚΠΑΑ

Η πρώτη ανάπτυξη ευρωπαϊκών στρατευμάτων στο πλαίσιο της ΕΠΑΑ, μετά τη δήλωση προθέσεων του 1999, πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο του 2003 στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ, σήμερα: Βόρεια Μακεδονία). Η Επιχείρηση "Concordia" διεξήχθη στα πλαίσια της συμφωνίας "Berlin Plus"⁹⁶, με διάθεση νατοϊκών πόρων αλλά χωρίς την συμμετοχής του, αντικαθιστώντας ειρηνευτική αποστολή του ΝΑΤΟ στην περιοχή και θεωρήθηκε επιτυχημένη. Ενώ αργότερα το ίδιο έτος, η παρουσία της Ε.Ε. στην χώρα συνεχίστηκε με μη στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ όπως την αποστολή αστυνόμευσης "EUROPOL Proxima". Παρόμοιας φύσης ήταν και η αποστολή Althea.⁹⁷ στην Βοσνία –Ερζεγοβίνη το 2004.

Μεταξύ Μαΐου και Σεπτεμβρίου 2003, τα στρατεύματα της ΕΕ αναπτύχθηκαν στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (ΛΔΚ) κατά τη διάρκεια της επιχείρησης "Artemis" βάσει εντολής που δόθηκε με το ψήφισμα 1484 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, το οποίο είχε ως στόχο την αποτροπή περαιτέρω πράξεων βίας και τη δημιουργία συνθηκών μόνιμης ειρήνης στην ΛΔΚ. Η ΕΕ επέστρεψε στη ΛΔΚ τον Ιούλιο-Νοέμβριο 2006 με

⁹⁴ οπ., Swedish Defence Research Agency (FOI), 2010, σελ 33

⁹⁵ Jozef Bátora, Understanding the EU's Crisis response toolbox and decision-making processes.

⁹⁶ Το πλαίσιο της "Berlin Plus" θα περιγράφει σε λεπτομέρεια στο επόμενο κεφάλαιο.

⁹⁷ Σιδέρης, Ι. (2004) Η Ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας και ασφάλειας σε σταυροδρόμι, Αθήνα

την EUFOR RD Congo , η οποία υποστήριξε την αποστολή του ΟΗΕ εκεί κατά τη διάρκεια των εκλογών της χώρας.⁹⁸

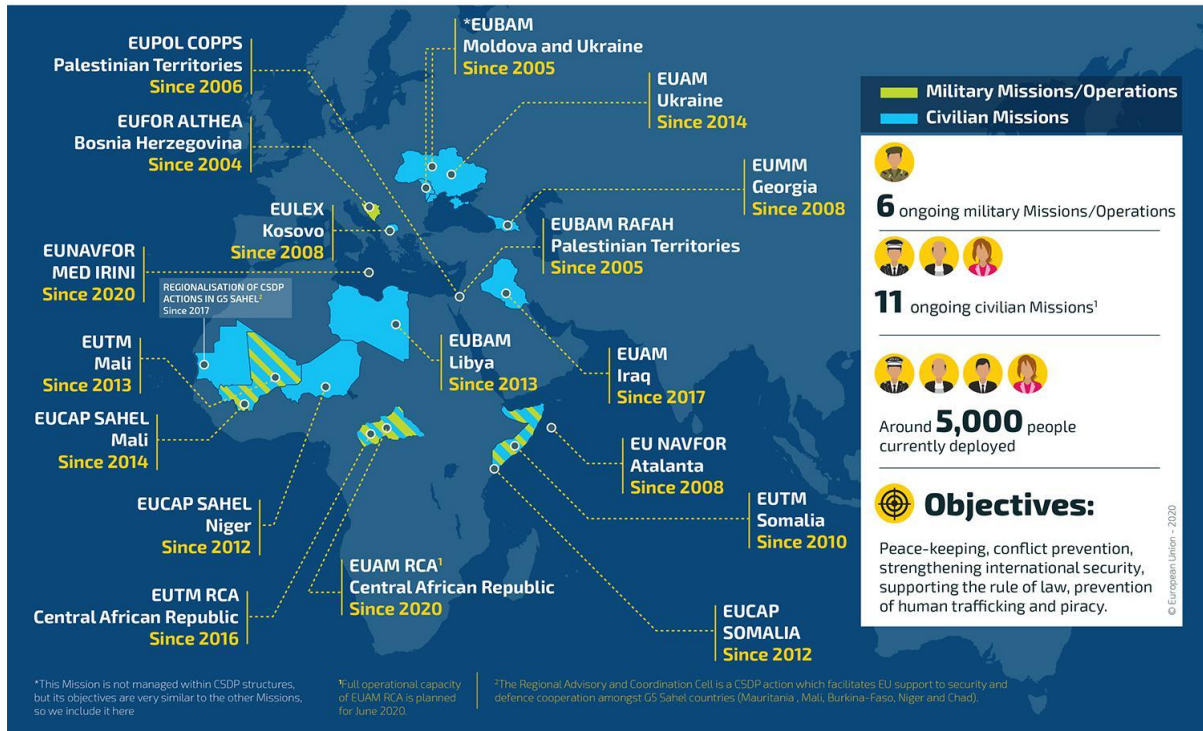
Εκτός των Βαλκανίων και της ΛΔΚ , πραγματοποιήθηκαν αποστολές της Ε.Ε. στη Γεωργία, την Ινδονησία, το Σουδάν, την Παλαιστίνη, την Ουκρανία και τη Μολδαβία . Στις 28 Ιανουαρίου 2008, μάλιστα, η ΕΕ ανέπτυξε τη μεγαλύτερη και πολυεθνική αποστολή της στην Αφρική. Η αποστολή περιλάμβανε στρατεύματα από 25 κράτη της ΕΕ (6 είχαν υποστηρικτικές αρμοδιότητες), τα οποία αναπτύχθηκαν σε περιοχές του ανατολικού Τσαντ και της βορειοανατολικής Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας προκειμένου να συνδράμει στην διατήρηση της ειρήνης και ασφάλειας στην περιοχή. Η EUFOR Tchad / RCA εντάχθηκε σε πλήρη επιχειρησιακή ικανότητα στα μέσα Σεπτεμβρίου 2008 και ενώ αντικαταστάθηκε από την αποστολή "MINURCAT" του ΟΗΕ στα μέσα Μαρτίου 2009. Η πρώτη θαλάσσια επιχείρηση της Ε.Ε. " EU NAVFOR " ξεκίνησε στις 12 Δεκεμβρίου 2008 και οδήγησε στην δημιουργία της ναυτικής δύναμης της Ε.Ε. , η οποία εξακολουθεί να καταπολεμά επιτυχώς την πειρατεία στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας σχεδόν μια δεκαετία αργότερα. Μια δεύτερη τέτοια παρέμβαση ξεκίνησε το 2015 για την αντιμετώπιση των προβλημάτων μετανάστευσης στη νότια Μεσόγειο (EUNAVFOR Med), με την επωνυμία επιχείρηση "SOPHIA".⁹⁹ Συνολικά οι αποστολές που έχει διεξάγει η Ε.Ε. στα πλαίσια της ΚΠΑΑ και έχουν ήδη ολοκληρωθεί είναι 19 αποστολές, ενώ άλλες 17 βρίσκονται υπο εξέλιξη για το 2020.

⁹⁸Zimmerman and Dur (eds.), (2016), Key controversies in European integration, Palgrave.

⁹⁹ Οπ. Zimmerman and Dur (eds.), (2016).

EUROPEAN UNION CSDP MISSIONS AND OPERATIONS 2020

Εικόνα 3: Οι υπο-εξέλιξη αποστολές της Ε.Ε. για την ΚΠΑΑ για το 2020. Πηγή: Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης. (Πηγή: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en)

Όπως αναφέρθηκε και στις προηγούμενες παραγράφους οι αποστολές της Ε.Ε. στα πλαίσια της ΚΠΑΑ υλοποιούνται χρησιμοποιώντας πολιτικές και στρατιωτικές συνεισφορές από τις ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών. Πέντε κράτη μέλη της ΕΕ φιλοξενούν πυρηνικά όπλα: η Γαλλία διαθέτει τα δικά της πυρηνικά προγράμματα, ενώ το Βέλγιο, η Γερμανία, η Ιταλία και οι Κάτω Χώρες φιλοξενούν τα πυρηνικά όπλα των ΗΠΑ ως μέρος της πολιτικής κοινής χρήσης πυρηνικών του ΝΑΤΟ. Σε συνδυασμό, η ΕΕ διαθέτει 300 κεφαλές και φιλοξενεί μεταξύ 90 και 130 κεφαλών ΗΠΑ. Η Ιταλία φιλοξενεί πυρηνικές βόμβες 70-90 Β61, ενώ η Γερμανία, το Βέλγιο και οι Κάτω Χώρες 10-20. Η ΕΕ διαθέτει το τρίτο μεγαλύτερο οπλοστάσιο πυρηνικών όπλων, μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Ρωσία.

Όσον αφορά τους αμυντικούς προϋπολογισμούς, οι συνδυασμένες στρατιωτικές δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων δαπανών για κοινά έργα και από κοινού προμήθεια στρατιωτικού εξοπλισμού, των κρατών μελών ανήλθαν σε 223,4 δισεκατομμύρια ευρώ, που

ανάγεται στο 1.4% του ΑΕΠ της Ε.Ε., το 2017. Τέλος, οι συνδυασμένες ενεργές στρατιωτικές δυνάμεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2016 ανήλθαν σε 1.410.626 άτομα¹⁰⁰.

2.7 Διαφορετικές οπτικές για την ΚΠΑΑ στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όλες οι παράγραφοι μέχρι αυτό το σημείο της εργασίας αφορούσαν την λειτουργία και την δομή της ΚΠΑΑ, ωστόσο κρίνεται σκόπιμο να αφιερωθεί και μια παράγραφος στις διαφορετικές βλέψεις και απόψεις των κρατών μελών της Ε.Ε. ως προς την ΚΠΑΑ. Ο λόγος πίσω από αυτή την επιλογή είναι η κρισιμότητα της αφοσίωσης που δείχνουν οι εταίροι στην ΚΠΑΑ για το μέλλον της. Όπως, έγινε εμφανές και από την πρώτη παράγραφο, η πρόθεση για δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής άμυνας, όπως εκφράστηκε με τις πρώτες προσπάθειες για κοινές πολιτικές άμυνας και συνεργασία, απέτυχε να οδηγήσει σε αποτέλεσμα. Η ολοκλήρωση στον ευαίσθητο τομέα της άμυνας αντιμετωπίζει ανάμεσα στους κλυδωνισμούς στην ενότητα της Ε.Ε. και τις πολιτικές διαφωνίες των εταίρων ως προς την κατεύθυνση την οποία θα πάρει¹⁰¹.

Η πιο κρίσιμη διαφωνία εντοπίζεται ανάμεσα στους δυο ισχυρότερους εταίρους της Ε.Ε. την Γαλλία και την Γερμανία. Η Γερμανία έχοντας χτίσει την πολιτική άμυνας της εντός του πλαισίου του ΝΑΤΟ κατά τον ψυχρό πόλεμο, στην μετά-διπολική κατάσταση βλέπει την ανάπτυξη των αμυντικών δυνατοτήτων της Ε.Ε. ως συμπληρωματικές σε αυτές του ΝΑΤΟ. Συνεπώς, η Ε.Ε. για την Γερμανία είναι κυρίως μια Πολιτική Δύναμη με μειωμένη επίδραση στο διεθνές σύστημα και ευρωκεντρική πολιτική ασφάλειας. Αντιθέτως, η Γαλλία έχοντας διαφορετικές φιλοδοξίες και βλέψεις για ηγεμονικό ρόλο στην Μεσόγειο και την Αφρική, επιδιώκει μια ισχυρότερη Ε.Ε. εκτός των συνόρων της, η οποία θα πρέπει να συγκέντρωση στρατιωτική ισχύ ώστε να διαδραματίσει ηγεμονικό ρόλο στο τωρινό πολύ-πολικό διεθνές σύστημα¹⁰². Εντοπίζουμε δηλαδή δύο διαφορετικές προσεγγίσεις, η Γερμανία θεωρεί ότι η μεγιστοποίηση της ασφάλειας της Ευρώπης θα προκύψει αμυντικά, δηλαδή με μετριοπαθείς κινήσεις και στρατηγική, ενώ η Γαλλία ακολουθεί το ρεύμα σκέψης του Mearsheimer, δηλαδή

¹⁰⁰Howorth J (2017), "The European Union's Security and Defence Policy: The Quest for Purpose". In Hill, Christopher, Michael Smith & Sophie Vanhoonacker (2017): international relations and the European Union. Oxford: Oxford University Press.

¹⁰¹ Litsas N., 2017, The European Common Security and Defense Concept: Opportunities and Challenges.

¹⁰² οπ. Kempin, Ronja.

ότι η μεγιστοποίηση της ασφάλειας στο άναρχο διεθνές σύστημα απαιτεί την μεγιστοποίηση της ισχύος¹⁰³.

Οι οπτικές των υπόλοιπων

εταίρων της Ε.Ε. , εκτός της Δανίας και της Μάλτας που απέχουν σε μεγάλο βαθμό από τις δράσεις της ΚΠΑΑ, βρίσκονται εντός του φάσματος που σχηματίζουν οι απόψεις των δυο ισχυρότερων εταίρων. Χώρες όπως η Ελλάδα και η Λετονία επιθυμούν μια στρατιωτικά ισχυρότερη Ε.Ε. ώστε να προστατέψουν αποτελεσματικότερα τα σύνορα τους μέσω της αποτροπής¹⁰⁴. Η Ισπανία και η Ιταλία στηρίζουν επίσης την ενίσχυση της ΚΠΑΑ και συμμετέχουν σε μεγάλο αριθμό των δράσεων της, επιδιώκοντας μεγαλύτερη ολοκλήρωση στον τομέα της ασφάλειας. Στον αντίποδα βρίσκονται χώρες όπως η Λιθουανία, που η πολιτική ασφάλειας της βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο ΝΑΤΟ λόγω της Ρωσικής απειλής στα σύνορα της, ή της Πορτογαλίας, που θεωρεί την πολιτική ασφαλείας ως περισσότερο εθνική υπόθεση¹⁰⁵.

2.8 Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η ΚΠΑΑ στο Διεθνές Σύστημα

Παρά τις διαφωνίες σχετικά με την κατεύθυνση της ΚΠΑΑ μεταξύ των εταίρων της Ε.Ε., η ΚΠΑΑ υπάρχει και συνεχίζει να εξελίσσεται όπως έδειξε και με την θέσπιση της EUGS το 2016. Η στρατηγική αυτονομία, στην οποία δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στο κείμενο της EUGS, υποδηλώνει την αιτία. Η εξάρτηση της Ευρώπης από το ΝΑΤΟ για την εξασφάλιση της ασφάλειας της, αλλά και η απαίτηση των Η.Π.Α. να αναλάβουν οι ευρωπαϊκές χώρες μεγαλύτερες ευθύνες στην διαφύλαξη της ασφάλειας της περιοχής, κατέστησαν την προώθηση της ενιαίας Ευρωπαϊκής Άμυνας αναγκαία¹⁰⁶. Η διάθεση των Η.Π.Α. να απεμπλακούν περισσότερο από την ασφάλεια της Ε.Ε. έγινε ακόμη πιο εμφανής με την «Στροφή προς την Ασία», όπως ονόμασε ο 44^{ος} πρόεδρος των Η.Π.Α. Barack Obama , την στροφή της εστίασης αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής από την Μέση Ανατολή και την Ευρώπη προς τις χώρες της Ανατολικής Ασίας¹⁰⁷.

¹⁰³ οπ. Πρόκειται για τα δυο διαφορετικά ρεύματα του Δομικού Ρεαλισμού, ο Αμυντικός Ρεαλισμός όπως περιγράφηκε από τον K.Waltz και ο Επιθετικός Ρεαλισμός όπως περιγράφηκε από τον J.Mearsheimer. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις. Η.Κουσκουβέλης. σελ 65.

¹⁰⁴ οπ. Αποτροπή είναι η δυνατότητα ενός κράτους να αποκλείει τη μη επιθυμητή για αυτό δράση ενός άλλου κράτους, εξαιτίας των φόβων του κράτους που αποτρέπεται για τις συνέπειες της εναντίον του χρήσης βίας. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Κουσκουβέλης.σελ 422.

¹⁰⁵ Ibid, Rehr, Jochen., 2010.

¹⁰⁶ Howorth J., The EUGS : New Concepts for New Direction in Foreign and Security Policy.

¹⁰⁷ Campbell, Andrews, Explaining the US 'Pivot' to Asia.

Η βασική αρχή και οδηγός EUGS ορίστηκε ο «κανονιστικός πραγματισμός»(principled pragmatism), δηλαδή η στροφή της στρατηγικής της Ε.Ε. σε απτούς και εφικτούς στόχους, με έμφαση στην εξασφάλιση της ασφάλειας της Ε.Ε. στο εσωτερικό της. Η στροφή αυτή μπορεί να συνοψιστεί ως : Ας σιγουρέψουμε ότι μπορούμε να συνεχίσουμε να προσφέρουμε στους πολίτες μας, αυτά που θέλουμε να προωθήσουμε προς το εξωτερικό¹⁰⁸. Ωστόσο, παρά την προώθηση της στρατηγικής αυτονομίας μέσω της EUGS, η Ε.Ε. δέχθηκε κριτικές ότι παρέμεινε εξαρτώμενη από το ΝΑΤΟ^{109,110}. Ανεξαρτήτως όμως της δυνατότητας της Ε.Ε. να πετύχει τους στόχους της EUGS , η υιοθέτηση της ερμηνεύεται ως παραδοχή ενός ρόλου μικρότερης ισχύος στο παγκόσμιο διεθνές σύστημα και προσανατολισμένου στην πραγματιστική επίλυση προβλημάτων στο εγγύς περιβάλλον της.¹¹¹ Αυτό μπορεί να ερμηνευθεί και ως μια προσπάθεια εξισορρόπησης ισχύος των Η.Π.Α. από την Ευρώπη¹¹² στην περιοχή της, καθώς οι Ευρωπαϊκές χώρες δεν εμπιστεύονται τις Η.Π.Α . να εμπλακούν στην αντιμετώπιση προβλημάτων στην περιφέρεια της Ευρώπης ή δεν είναι σύμφωνοι με τα μέτρα της Αμερικανικής Εξωτερικής πολιτικής σε αυτές τις περιπτώσεις. Ωστόσο, η παραδοχή ενός μειωμένου ρόλου μπορεί να υποδεικνύει και την προοδευτική απώλεια της ικανότητας της να ασκεί επιρροή στο εξωτερικό της. Η πρόβλεψη σε αυτή την περίπτωση είναι δυσοίωνη, και συνεπάγεται με την περαιτέρω υποβάθμιση της επιρροής της Ε.Ε. στο διεθνές σύστημα¹¹³.

Επιπλέον, τα συμπεράσματα της πρώτης δοκιμαστικής λειτουργίας της CARD¹¹⁴, ότι παρά την αυξημένη συνεργασία των κρατών μελών στον τομέα της ασφάλειας, οι εταίροι συνεχίζουν να αναπτύσσουν τις στρατιωτικές δυνατότητες τους με κυρίως εθνικό προσανατολισμό, ενώ παράλληλα οι πόροι , σε απόλυτους αριθμούς, που διατέθηκαν για συνεργατικά προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης αμυντικών τεχνολογιών μειώθηκαν, υποδεικνύουν μια έλλειψη εμπιστοσύνης στον στόχο της ολοκλήρωσης . Ωστόσο, η επανεξέταση σημείωσε και την επιτυχία ενός συνόλου συμπράξεων στον τομέα της άμυνας.

Παρόλα αυτά, οι προσθήκες και η εξέλιξη της ΚΠΑΑ από το 2016, όπως και η εκτέλεση αποστολών στο εξωτερικό της , δείχνουν μια εντονότερη προσπάθεια της Ε.Ε. να ανταπεξέλθει και στο απαιτητικό περιβάλλον ασφάλειας. Η Ε.Ε. εξακολουθεί να προσπαθεί

¹⁰⁸ Jo Coelmont, The EUGS : Realistic, but not too Modest, Please.

¹⁰⁹ Hanns W. Maull , Sadly, the EUGS Reads More like a Symptom of the Problem than Part of a Solution for Europe's Deep Crisis.

¹¹⁰ Smith M., Implementing the Global Strategy where it matters most: the EU's credibility deficit and the European neighbourhood.

¹¹¹ οπ. Hylke Dijkstra

¹¹² Rynning S., Realism and the Common Security and Defence Policy, σελ 26.

¹¹³ Bretherton, Vogler, A Global Actor past its peak?.

¹¹⁴ EDA Fact Sheet CARD.

να φτάσει τους πρωταρχικούς στόχους που τέθηκαν στο Ελσίνκι και να ενισχύσει τις στρατιωτικές δυνατότητες της σε ένα πολύ πιο δυσχερές διεθνές περιβάλλον από αυτό της δεκαετίας του 1990. Έχουν ήδη ολοκληρωθεί 19 αποστολές στο εξωτερικό της Ε.Ε. στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, ενώ άλλες 17 βρίσκονται υπό εξέλιξη για το 2020¹¹⁵. Η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού στρατού όμως βρίσκεται ακόμη μακριά και αν η Ε.Ε. θέλει να παραμείνει ένα λειτουργικό κομμάτι της Δύσης πρέπει να συνεχίσει την εξέλιξη των δυνατοτήτων στην ασφάλεια, εμβαθύνοντας περαιτέρω τις δομές της στον τομέα¹¹⁶.

¹¹⁵ Εικόνα 3

¹¹⁶ οπ., Litsas N., 2017

Κεφάλαιο 3^ο : Ευρωπαϊκή Ένωση και ΝΑΤΟ

3.1 Η Βορειοατλαντική Συμμαχία του ΝΑΤΟ.

Ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (North Atlantic Treaty Organization, NATO), που είναι επίσης γνωστός και ως Βορειοατλαντική Συμμαχία, είναι μια διακυβερνητική στρατιωτική συμμαχία μεταξύ 30 ευρωπαϊκών και βορειοαμερικανικών κρατών. Ο οργανισμός εφαρμόζει τη Συνθήκη του Βόρειου Ατλαντικού που υπεγράφη στις 4 Απριλίου 1949. Το ΝΑΤΟ αποτελεί ένα σύστημα συλλογικής άμυνας σύμφωνα με το οποίο τα ανεξάρτητα κράτη μέλη του συμφωνούν στην αμοιβαία άμυνα ως απάντηση σε επίθεση από οποιοδήποτε εξωτερικό μέρος.¹¹⁷ Σκοπός του ΝΑΤΟ είναι να εγγυηθεί την ελευθερία και την ασφάλεια των μελών του κάνοντας χρήση πολιτικών και στρατιωτικών μέσων. Σε πολιτικό επίπεδο, το ΝΑΤΟ προωθεί τις δημοκρατικές αξίες και επιτρέπει στα μέλη να συμβουλευονται και να συνεργάζονται σε θέματα άμυνας και ασφάλειας με σκοπό την επίλυση των προβλημάτων και την αποτροπή συγκρούσεων. Το ΝΑΤΟ δεσμεύεται για την ειρηνική επίλυση των διαφορών. Ωστόσο εάν αποτύχουν οι διπλωματικές προσπάθειες, έχει τη στρατιωτική δύναμη να διεξάγει επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Οι επιχειρήσεις αυτές υλοποιούνται με βάση τη ρήτρα συλλογικής άμυνας όπως αυτή διατυπώθηκε στο άρθρο 5 της Συνθήκης της Ουάσιγκτον, η οποία αποτελεί και την ιδρυτική συνθήκη του ΝΑΤΟ.¹¹⁸ Το ΝΑΤΟ μπορεί επίσης να αναλάβει τη διεξαγωγή επιχειρήσεων μετά από εντολή των Ηνωμένων Εθνών, είτε μόνο του ή σε συνεργασία με άλλες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς. Η κεντρική διεύθυνση του ΝΑΤΟ βρίσκεται στις Βρυξέλλες, ενώ η έδρα των Ανώτατων Αρχηγείων των Συμμαχικών Δυνάμεων της Ευρώπης (Supreme Headquarters Allied Powers Europe, SHAPE) του ΝΑΤΟ βρίσκεται στην πόλη Μονς του Βελγίου (Cook, 2017).

Ο αριθμός των κρατών που εντάχθηκαν αρχικά στο ΝΑΤΟ ήταν 12 αλλά σταδιακά ο αριθμός αυτός αυξήθηκε και σήμερα αριθμεί 30 μέλη. Η Ελλάδα έγινε μέλος του ΝΑΤΟ το 1952. Το πιο πρόσφατο κράτος μέλος που προστέθηκε στο ΝΑΤΟ ήταν η Βόρεια Μακεδονία τον Μάρτιο του 2020. Το ΝΑΤΟ αναγνωρίζει προς το παρόν τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τη

¹¹⁷ "What is NATO?". NATO Headquarters, Brussels, Ανακτήθηκε 26 October 2020. <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>

¹¹⁸ Washington D.C., North Atlantic Treaty Organization. (1949). The North Atlantic Treaty (pp. 1-2)

Γεωργία και την Ουκρανία ως επίδοξα μέλη του.¹¹⁹ Επιπλέον 20 χώρες συμμετέχουν στο πρόγραμμα Σύμπραξη για την Ειρήνη του ΝΑΤΟ (Partnership for Peace) (Borawski, 1995). Οι χώρες που έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον να ενταχθούν στον οργανισμό ακολουθούν μια διαδικασία ένταξης που αποτελείται από συγκεκριμένα βήματα. Πιο αναλυτικά, καλούνται αρχικά να συμμετάσχουν σε μια σειρά διαλόγων με το ΝΑΤΟ σχετικά με τις προσδοκίες ένταξής τους. Οι υποψήφιες χώρες μπορούν στη συνέχεια να κληθούν να συμμετάσχουν στο Σχέδιο Δράσης για ένταξη στο ΝΑΤΟ (Membership Action Plan) ώστε να προετοιμαστούν για πιθανή ένταξη και να δείξουν την ικανότητά τους να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις και τις δεσμεύσεις που απαιτεί η ένταξη τους. Η συμμετοχή στο Σχέδιο Δράσης για ένταξη στο ΝΑΤΟ δεν εγγυάται την ιδιότητα του μέλους, αλλά αποτελεί βασικό μηχανισμό προετοιμασίας. Οι χώρες που επιθυμούν να ενταχθούν στο ΝΑΤΟ πρέπει να αποδείξουν ότι είναι σε θέση να προωθήσουν τις αρχές της Συνθήκης της Ουάσιγκτον και να συμβάλλουν στην διατήρηση της ασφάλειας στην ευρωατλαντική περιοχή. Τα επόμενα στάδια της διαδικασίας ένταξης ενός νέου μέλους περιλαμβάνουν την υπογραφή των πρωτοκόλλων ένταξης, την αποδοχή της συνθήκης του Βορειοατλαντικού Συμφώνου από τα νέα κράτη-μέλη καθώς και την επικύρωση των πρωτοκόλλων από τις χώρες του ΝΑΤΟ. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι χώρες που θέλουν να ενταχθούν στο ΝΑΤΟ πρέπει επίσης να πληρούν ορισμένα πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά κριτήρια, τα οποία καθορίζονται στη μελέτη για τη διεύρυνση του ΝΑΤΟ που δημοσιεύθηκε το 1995 (Study on NATO Enlargement).¹²⁰

Σύμφωνα με τη μελέτη τα κριτήρια αυτά είναι:

- η ύπαρξη ενός λειτουργικού δημοκρατικού πολιτικού συστήματος που βασίζεται στην οικονομία της αγοράς
- η δίκαιη μεταχείριση των μειονοτικών πληθυσμών
- η δέσμευση για την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων
- η ικανότητα και η προθυμία τους να συνεισφέρουν στρατιωτικά στις επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ
- η δέσμευση στις δημοκρατικές πολιτικοστρατιωτικές σχέσεις και θεσμικές δομές.

¹¹⁹ *Enlargement*. NATO. (2020). Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου 2020, από https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm.

¹²⁰ *Study on NATO Enlargement*. NATO. (1995). Ανακτήθηκε 14 Νοεμβρίου 2020, από https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm.

Το ΝΑΤΟ ως οργανισμός δεν διαθέτει δική του στρατιωτική δύναμη αλλά βασίζεται στις στρατιωτικές δυνάμεις των κρατών-μελών. Το 2014 τα μέλη του ΝΑΤΟ είχαν συμφωνήσει ότι ο στόχος τους είναι να φτάσουν ή να διατηρήσουν τις αμυντικές δαπάνες τουλάχιστον στο 2% του ΑΕΠ κάθε χώρας έως το 2024 (Erlanger, 2014). Ωστόσο, λόγω της οικονομικής κρίσης που έπληξε την Ευρώπη, οι περικοπές των στρατιωτικών προϋπολογισμών κρίθηκαν απαραίτητες για αρκετές χώρες. Μάλιστα το 2015 μόνο λίγες από τις χώρες του ΝΑΤΟ κατάφεραν να πετύχουν αυτό τον στόχο. Σύμφωνα με στοιχεία του Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), το 2015 η Βρετανία έφτασε το 2.4%, η Εσθονία το 2% και η Ελλάδα το 2.3% του ΑΕΠ της. Αντίθετα η Γαλλία δεν ξεπέρασε το όριο του 2% αφού οι δαπάνες της ανέρχονταν στο 1.9% ενώ η Ιταλία μόλις στο 1,2% του ΑΕΠ της.¹²¹ Τα επόμενα χρόνια οι δαπάνες για τις παραπάνω χώρες κινήθηκαν περίπου στα ίδια επίπεδα με εξαίρεση τη Βρετανία που μείωσε τις δαπάνες στο 1.7% του ΑΕΠ της.

Στο σημείο αυτό έχοντας κάνει μια σύντομη εισαγωγή όσον αφορά στην ιστορία, τη δομή αλλά και τον τρόπο λειτουργίας του ΝΑΤΟ, μπορούμε να προχωρήσουμε στην παρουσίαση της πορείας των σχέσεων του οργανισμού με την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στην διερεύνηση της συσχέτισης του με την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.2 Οι ιστορικές σχέσεις ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αυτή τη στιγμή το ΝΑΤΟ αριθμεί συνολικά 30 κράτη-μέλη. Από αυτά τα 21 είναι και μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹²² Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κρατών μελών του ΝΑΤΟ είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι σημαντικό να εξετάσουμε ιστορικά τη σχέση των δύο οργανισμών από τη στιγμή της ίδρυσης τους μέχρι και σήμερα προκειμένου να αντιληφθούμε καλύτερα την πορεία τους, τις περιπτώσεις επιτυχούς συνεργασίας αλλά και τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ τους. Για να το πετύχουμε αυτό θα επιχειρήσουμε μια σύντομη ιστορική αναδρομή δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στους σημαντικότερους σταθμούς στην πορεία των δύο οργανισμών.

¹²¹ SIPRI Military Expenditure Database. Sipri.org. (2015). Ανακτήθηκε 14 Νοεμβρίου 2020, από <https://www.sipri.org/databases/milex>.

¹²² European Union–NATO relations

https://en.wikipedia.org/wiki/European_Union%E2%80%93NATO_relations

Αυτή η ιστορική αναδρομή ξεκινά από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πόλεμου όταν η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο υπέγραψαν τη Συνθήκη του Ντάνκινγκ ως Συνθήκη Συμμαχίας και Αμοιβαίας Βοήθειας σε περίπτωση πιθανής επίθεσης από τη Γερμανία ή τη Σοβιετική Ένωση. Το 1948, αυτή η συμμαχία επεκτάθηκε ώστε να συμπεριλάβει τις χώρες της Μπενελούξ με τη Συνθήκη των Βρυξελλών. Αυτή η συνθήκη οδήγησε στη δημιουργία της Δυτικής Ένωσης. Τα αμέσως επόμενα χρόνια οι συνομιλίες για μια νέα στρατιωτική συμμαχία που θα μπορούσε επίσης να συμπεριλάβει τη Βόρεια Αμερική οδήγησαν στην υπογραφή της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού στις 4 Απριλίου 1949 μεταξύ των κρατών μελών της Δυτικής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών, του Καναδά, της Πορτογαλίας, της Ιταλίας, της Νορβηγίας, της Δανίας και την Ισλανδίας.¹²³

Τα πρώτα χρόνια μετά την υπογραφή της, η Συνθήκη του Βορείου Ατλαντικού παρέμενε σε μεγάλο βαθμό αδρανής. Ωστόσο ο πόλεμος της Κορέας αποτέλεσε το έναυσμα για την ίδρυση του ΝΑΤΟ και την εφαρμογή της συνθήκης μέσω μιας ολοκληρωμένης στρατιωτικής δομής. Αυτό περιελάμβανε τη δημιουργία του Ανώτατου Αρχηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (SHAPE) το 1951, το οποίο υιοθέτησε τις στρατιωτικές δομές και τα σχέδια της Δυτικής Ένωσης (Ismay, 2001). Μετά τα συνέδρια του Λονδίνου και του Παρισιού, επιτράπηκε στη Δυτική Γερμανία να οπλιστεί στρατιωτικά, καθώς εντάχθηκε στο ΝΑΤΟ το 1955. Αυτή η εξέλιξη αποτέλεσε έναν σημαντικό παράγοντα που οδήγησε στη δημιουργία του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Το σύμφωνο της Βαρσοβίας ήταν μια συνθήκη άμυνας που υπεγράφη στη Βαρσοβία της Πολωνίας μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και άλλων επτά σοσιαλιστικών δημοκρατιών του Ανατολικού Μπλοκ της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης τον Μάιο του 1955, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.¹²⁴

Από τα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση του ΝΑΤΟ υπήρχαν αμφιβολίες για τη δύναμη της σχέσης μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών και των Ηνωμένων Πολιτειών καθώς και αμφιβολίες για την αξιοπιστία της άμυνας του ΝΑΤΟ ενάντια σε μια πιθανή σοβιετική εισβολή (Smith & Gebhard, 2017). Τα επόμενα χρόνια οι αμφιβολίες αυτές οδήγησαν τη Γαλλία στην ανάπτυξη ανεξάρτητης πυρηνικής δύναμης και την μετέπειτα απόσυρση της από τη στρατιωτική δομή του ΝΑΤΟ το 1966 (Wenger et. al, 2009). Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι η

¹²³ A short history of NATO. www.nato.int. (2020). Ανακτήθηκε 27 October 2020, από https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm.

¹²⁴ Formation of NATO and Warsaw Pact. History.com Editors. (2010) <https://www.history.com/topics/cold-war/formation-of-nato-and-warsaw-pact>.

Γαλλία παρέμεινε στο πολιτικό σκέλος της NATO αλλά αποχώρησε από το στρατιωτικό σκέλος. Επιπλέον απαίτησε την μεταφορά των βάσεων του NATO από το γαλλικό έδαφος και απαγόρευσε τη διέλευση νατοϊκών αεροσκαφών από το γαλλικό ουρανό, χωρίς την ύπαρξη ειδικής άδειας από τις γαλλικές αρχές. Το 1966 επίσης ο Γάλλος πρόεδρος Σαρλ ντε Γκωλ έστειλε επιστολή στον Αμερικανό πρόεδρο εξηγώντας τους λόγους αποχώρησης της Γαλλίας. Σύμφωνα με τη γαλλική πλευρά, η κίνηση αυτή ήταν απόρροια της αλλαγής του συσχετισμού των δυνάμεων και της μείωσης της πιθανότητας πολέμου στην Ευρώπη. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι η Γαλλία επέστρεψε ξανά στο στρατιωτικό σκέλος του NATO το 2009 (Cody, 2009).

Την περίοδο 1989-1991 η κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας έκανε πολλά ευρωπαϊκά κράτη να επαναξιολογήσουν τον σκοπό και τη φύση των καθηκόντων του NATO στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Αυτή η εξέλιξη ξεκίνησε με την υπογραφή της Συνθήκης για τις Συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις στην Ευρώπη μεταξύ του NATO και της Σοβιετικής Ένωσης το 1990. Η Σοβιετική ένωση υπαγόρευσε ειδικές στρατιωτικές μειώσεις στην Ευρώπη οι οποίες συνεχίστηκαν και μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991. Εκείνη την περίοδο, οι δαπάνες των ευρωπαϊκών χωρών ανέρχονταν στο 34% των στρατιωτικών δαπανών του NATO αλλά μέχρι το 2012, αυτό το ποσοστό είχε μειωθεί στο 21%. Το NATO ξεκίνησε επίσης μια σταδιακή επέκταση για να συμπεριλάβει πρόσφατα αυτόνομα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και επέκτεινε τις δραστηριότητές του σε πολιτικές και ανθρωπιστικές καταστάσεις που δεν το είχαν απασχολήσει στο παρελθόν.

Το 1990 έγινε η επανένωση της Ανατολικής με τη Δυτική Γερμανία και η ένταξη της χώρας στο NATO. Ως μέρος της αναδιάρθρωσης που έλαβε χώρα μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, η στρατιωτική δομή του NATO αναδιοργανώθηκε, προσθέτοντας νέες δυνάμεις όπως το Σώμα Ταχείας Αντίδρασης της Συμμαχικής Διοίκησης Ευρώπης. Οι αλλαγές που επέφερε η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στην στρατιωτική ισορροπία στην Ευρώπη αναγνωρίστηκαν στη Συνθήκη για τις Προσαρμοσμένες Συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις στην Ευρώπη (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe - CFE), η οποία υπεγράφη το 1999 (Homan, 2012).

Το 1992 η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία προβλέπει μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ). Αυτή την περίοδο θεμελιώθηκε η στενή συνεργασία μεταξύ του NATO και της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης. Την ίδια χρονιά στο Όσλο οι υπουργοί Εξωτερικών του NATO θέτουν ως στόχο την ανάπτυξη της

ΔΕΕ ως μέσου ενίσχυσης του ευρωπαϊκού πυλώνα της Συμμαχίας και ως αμυντικής συνιστώσας της ΕΕ. Μάλιστα προτείνουν την ανάπτυξη της ΔΕΕ ούτως ώστε να μπορεί να διεξάγει τις «αποστολές Πέτερσμπεργκ» ή «καθήκοντα Πέτερσμπεργκ» δηλαδή ανθρωπιστικές αποστολές, αποστολές έρευνας και διάσωσης καθώς και αποστολές διατήρησης της ειρήνης και διαχείρισης κρίσεων.

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1996, στο Βερολίνο οι υπουργοί Εξωτερικών του ΝΑΤΟ συμφώνησαν για πρώτη φορά να δημιουργήσουν μια Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Ασφάλειας και Άμυνας (ESDI) εντός του ΝΑΤΟ, με στόχο την εξισορρόπηση ρόλων και ευθυνών μεταξύ Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής. Ένα ουσιαστικό μέρος αυτής της πρωτοβουλίας ήταν η βελτίωση των ευρωπαϊκών ικανοτήτων σε θέματα διαχείρισης κρίσεων. Αποφάσισαν επίσης να διαθέσουν τους πόρους και το δυναμικό της συμμαχίας για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων υπό την καθοδήγηση της ΔΕΕ. Αυτές οι αποφάσεις οδήγησαν αργότερα στην εισαγωγή του όρου "Berlin Plus"(Williams, 2018).

Την περίοδο μεταξύ του 1994 και 1997, δημιουργήθηκαν φόρουμ για την περιφερειακή συνεργασία μεταξύ του ΝΑΤΟ και των γειτόνων του. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Σύμπραξη για την Ειρήνη (Partnership for Peace), η πρωτοβουλία για τον μεσογειακό διάλογο και το Ευρωατλαντικό Συμβούλιο Συνεργασίας (Euro-Atlantic Partnership Council).

Σημαντικό σταθμό στη σχέση μεταξύ ΝΑΤΟ και Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί η συνάντηση του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου με την προσωρινή Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας της ΕΕ που έλαβε χώρα για πρώτη φορά το Δεκέμβριο του 2000. Σκοπός αυτής της συνάντησης ήταν η αποτίμηση της προόδου στις σχέσεις μεταξύ ΝΑΤΟ-ΕΕ. Ένα μήνα αργότερα, τον Ιανουάριο του 2001, έχουμε την έναρξη θεσμοθετημένων σχέσεων μεταξύ ΝΑΤΟ και ΕΕ με τη καθιέρωση κοινών συναντήσεων, σε επίπεδο υπουργών Εξωτερικών και πρεσβευτών. Στη συνέχεια ακολούθησε η ανταλλαγή επιστολών μεταξύ του Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ και της Προεδρίας της ΕΕ σχετικά με το πεδίο συνεργασίας και τους τρόπους διαβούλευσης. Την ίδια χρονιά διεξάγεται στη Βουδαπέστη η πρώτη επίσημη συνάντηση ΝΑΤΟ-ΕΕ σε επίπεδο υπουργών Εξωτερικών. Μάλιστα σε αυτή τη συνάντηση ο

Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ και η Προεδρία της ΕΕ εκδίδουν κοινή δήλωση για τα Δυτικά Βαλκάνια.¹²⁵

Το 2002 στη Σύνοδο Κορυφής της Πράγας, τα μέλη του ΝΑΤΟ δήλωσαν ότι είναι έτοιμα να δώσουν στην ΕΕ πρόσβαση στους πόρους και το δυναμικό του ΝΑΤΟ για επιχειρήσεις στις οποίες η συμμαχία δεν εμπλέκεται στρατιωτικά (Gallis, 2005). Την ίδια χρονιά έχουμε την κοινή δήλωση ΕΕ-ΝΑΤΟ που αφορά στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας.

Το 2003 υπεγράφη συμφωνία για το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών και ξεκίνησε να εφαρμόζεται η συμφωνία για την ασφάλεια των πληροφοριών μεταξύ ΝΑΤΟ-ΕΕ. Αυτή την περίοδο πραγματοποιήθηκε μια μεταβολή όσον αφορά στην διεξαγωγή των επιχειρήσεων στη περιοχή της Βόρειας Μακεδονίας (πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας - ΠΓΔΜ). Ενώ αρχικά το ΝΑΤΟ ηγούνταν της επιχείρησης “Allied Harmony” στη συνέχεια η ΕΕ ανέλαβε την ηγεσία της επιχείρησης “Concordia” στην περιοχή. Αυτό το σημείο αποτελεί πολύ σημαντικό σταθμό στις σχέσεις των δύο οργανισμών καθώς αποτέλεσε την πρώτη δοκιμαστική περίπτωση συνεργασίας μεταξύ ΕΕ-ΝΑΤΟ στο κομμάτι της διαχείρισης κρίσεων (Lynch & Missiroli, 2005). Την επόμενη χρονιά ξεκινά η επιχείρηση Althea στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη υπό την ηγεσία της ΕΕ.

Το 2010 στη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας, οι Σύμμαχοι υπογράμμισαν την πρόθεση τους να βελτιώσουν τη στρατηγική σχέση συνεργασίας μεταξύ ΝΑΤΟ-ΕΕ υιοθετώντας ένα νέο στρατηγικό σχέδιο για τα επόμενα χρόνια (Childs, 2010) και επικροτώντας τις πρόσφατες πρωτοβουλίες πολλών συμμάχων προς αυτή την κατεύθυνση (Duke, 2011).

Την περίοδο 2014-2015 οι δύο οργανισμοί πραγματοποίησαν μια σειρά συναντήσεων αναφορικά με την κατάσταση στην Ουκρανία. Η ρωσική επέμβαση στην Κριμαία που πραγματοποιήθηκε το 2014 οδήγησε σε έντονη καταδίκη από τα κράτη του ΝΑΤΟ και στη δημιουργία μιας νέας δύναμης 5.000 στρατευμάτων σε βάσεις στην Εσθονία, τη Λιθουανία, τη Λετονία, την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

Ένα χρόνο αργότερα, έπειτα από αίτημα της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας, οι υπουργοί Άμυνας του ΝΑΤΟ συμφώνησαν ότι η Συμμαχία έπρεπε να συμμετάσχει στις

¹²⁵ North Atlantic Treaty Organization. (2003). *EU and NATO agree concerted approach for the Western Balkans*. Ανακτήθηκε από <https://www.nato.int/docu/pr/2003/p03-089e.htm>

διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων και της παράνομης μετανάστευσης στο Αιγαίο, σε συνεργασία με τον οργανισμό διαχείρισης των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Frontex.¹²⁶ Την ίδια χρονιά διεξήχθη το δημοψήφισμα για την παραμονή του Ηνωμένου Βασιλείου στην ΕΕ. Η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν ένα γεγονός που θα μπορούσε να επηρεάσει τις σχέσεις μεταξύ των δύο οργανισμών καθώς και τη θέση της χώρας στο ΝΑΤΟ. Σε δήλωση σχετικά με το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ υπογράμμισε την εμπιστοσύνη του ότι η θέση του Ηνωμένου Βασιλείου στο ΝΑΤΟ θα παραμείνει αμετάβλητη και ότι η χώρα θα συνεχίσει να παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στη Συμμαχία.¹²⁷

Οι δύο οργανισμοί μέσω της κοινής τους Δήλωσης κατά τη διάρκεια της συνόδου της Βαρσοβίας τον Ιούλιο του 2016, εξέφρασαν την πρόθεσή τους να δώσουν μεγαλύτερη ώθηση και νέα ουσία στη στρατηγική σχέση συνεργασίας τους. Πιο συγκεκριμένα, μέσω αυτής της δήλωσης καθορίστηκαν οι τομείς που χρήζουν ενίσχυσης. Αυτοί περιλάμβαναν την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών, την επιχειρησιακή συνεργασία, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, την ενίσχυση της αμυντικής βιομηχανίας και έρευνας καθώς και στην οικοδόμηση των αμυντικών δυνατοτήτων των εταίρων στην Ανατολή και το Νότο.¹²⁸

Τα επόμενα χρόνια οι σχέσεις και οι συζητήσεις των δύο οργανισμών επικεντρώθηκαν στην αντιμετώπιση προβλημάτων στο Αιγαίο και στην εύρεση τρόπων για περιορισμό των μεταναστευτικών ροών και της εμπορίας ανθρώπων (human-trafficking). Σημαντική προς αυτή την κατεύθυνση κρίνεται η Επιχείρηση Sea Guardian του ΝΑΤΟ¹²⁹ η οποία υποστήριξε την επιχείρηση Sophia στην Κεντρική Μεσόγειο παρέχοντας πλοία και αεροπλάνα βοηθώντας έτσι την Ευρωπαϊκή Ένωση να αποκτήσει καλύτερη γνώση για την κατάσταση στην περιοχή (Marcuzzi, 2019).

Από το 2017 και έπειτα, οι δύο οργανισμοί έχουν προχωρήσει στην έκδοση τεσσάρων εκθέσεων αναφορικά με την αξιολόγηση της εξέλιξης της συνεργασίας τους και την πρόοδο όσον αφορά στην εφαρμογή των προτάσεων που είχαν παρουσιαστεί στη Σύνοδο της

¹²⁶ NATO, 'Statement by the NATO Secretary General on NATO Support to Assist with the Refugee and Migrant Crisis' (2016). Available at https://www.nato.int/cps/ua/natohq/opinions_128372.htm?selectedLocale=en

¹²⁷ EU referendum: Nato's Jens Stoltenberg on UK EU future. (2016). Ανακτήθηκε 11 October 2020, από <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-35461278>

¹²⁸ EU-NATO joint declaration. (2016, July 8). <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/08/eu-nato-joint-declaration/>

¹²⁹ NATO, 'Operation Sea Guardian' (2016). https://www.nato.int/cps/ua/natohq/topics_136233.htm

Βαρσοβίας το 2016. Μέσα από αυτές τις εκθέσεις η πρόοδος στη συνεργασία των δύο οργανισμών αποτιμάται ως ιδιαίτερα θετική. Χαρακτηριστική είναι η άποψη εκπροσώπων των δύο οργανισμών σύμφωνα με την οποία η ΕΕ και το ΝΑΤΟ μπορεί να έχουν πετύχει περισσότερα μαζί μέσα σε δύο χρόνια από ό,τι μέσα σε δύο δεκαετίες.¹³⁰

3.3 Η ΚΠΑΑ από την οπτική του ΝΑΤΟ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε μια εκτενής παρουσίαση της ΚΠΑΑ και αναλύθηκαν τόσο το ιστορικό και θεσμικό της πλαίσιο όσο και η δομή και τα όργανα λήψης αποφάσεων. Επίσης έγινε αναφορά στις κυριότερες δράσεις που έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα στα πλαίσια της ΚΠΑΑ. Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρήθηκε μια σύντομη εισαγωγή στην ιστορική πορεία και τον τρόπο λειτουργίας του ΝΑΤΟ και τη μέχρι τώρα σχέση του με την ΕΕ. Όλα τα παραπάνω λοιπόν μπορούν να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε καλύτερα τις σχέσεις των οργανισμών αυτών και να προχωρήσουμε σε μια διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ του ΝΑΤΟ και της ΚΠΑΑ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην παρούσα ενότητα λοιπόν, θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε την ΚΠΑΑ από την οπτική του ΝΑΤΟ.

Η στρατιωτική και πολιτική εξάρτηση της Ευρώπης από τις Ηνωμένες Πολιτείες μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο καθώς και η σημασία του ΝΑΤΟ στην περίοδο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, δημιούργησαν ένα δίλημμα για τα ευρωπαϊκά κράτη. Από τη μια πλευρά, ο στόχος ήταν να εξασφαλιστεί η επαρκής στρατιωτική και πολιτική υποστήριξη από τις ΗΠΑ (Brustlein, 2019). Από την άλλη όμως, τα ευρωπαϊκά κράτη στόχευαν στην οικονομική και πολιτική τους αυτονομία. Ειδικότερα στις σχέσεις των ΗΠΑ με την Ευρώπη υπάρχει μια αντίφαση μεταξύ της στρατιωτικής εξάρτησης και της οικονομικής και πολιτικής αυτονομίας (Korppa, 2019). Η στρατιωτική παρουσία του ΝΑΤΟ που εξισορρόπησε τη σοβιετική απειλή και η καθιέρωση πυρηνικών όπλων ως κεντρικό αμυντικό στοιχείο του ΝΑΤΟ, αποτέλεσαν αναμφισβήτητα ένα ισχυρό αποτρεπτικό στοιχείο απέναντι στο ενδεχόμενο ενός νέου πολέμου στην Ευρώπη (Zadra, 2014). Τα επόμενα χρόνια αν και παρατηρήθηκε απουσία στρατιωτικών συγκρούσεων στην Ευρώπη, οι προτάσεις για τη

¹³⁰ Public remarks and discussion with Federica Mogherini, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy & Vice-President of the European Commission, at Harvard University, 4 December 2018, <https://www.belfercenter.org/publication/federica-mogherini-discusses-europe-and-transatlantic-relationship>

δημιουργία ενός αυτόνομου ευρωπαϊκού συστήματος άμυνας και ασφάλειας ενισχύθηκαν. Η παρουσία του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη εξασθένησε την ανάγκη των ευρωπαϊκών κρατών να εξοπλιστούν αμυντικά. Η αμυντική υποστήριξη από το ΝΑΤΟ παρείχε μια εύκολη λύση άμυνας και ασφάλειας για την Ευρώπη. Ωστόσο την άφησε χωρίς τη δυνατότητα να αναλάβει αυτόνομες στρατιωτικές ενέργειες. Με βάση αυτή την άποψη, η διαιώνιση της υπεροχής των ΗΠΑ διατήρησε την ανάπτυξη της ασφάλειας και της άμυνας των ευρωπαϊκών κρατών σε χαμηλό επίπεδο και περιόρισε τα μέλη της ΕΕ σε δευτερεύοντα ρόλο, ο οποίος δεν ήταν πάντα προς το συμφέρον τους (Calleo, 2013).

Η έμφαση στην ευρωπαϊκή αυτονομία είναι μια έννοια που προσφέρεται για πολλαπλές και μερικές φορές ίσως αποκλίνουσες ερμηνείες και στο παρελθόν υπήρξε αιτία για αυξανόμενη ανησυχία μεταξύ των κρατών μελών του ΝΑΤΟ (Brustlein, 2018). Τα τελευταία χρόνια ενέργειες και πρωτοβουλίες από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα πλαίσια της ΚΠΑΑ αντιμετωπίστηκαν από το ΝΑΤΟ με δυσπιστία. Τέτοιες πρωτοβουλίες αποτελούν η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (European Defence Fund - EDF). Για παράδειγμα, η PESCO δεσμεύει τα κράτη που συμμετέχουν στη συνεργασία να χρησιμοποιήσουν τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας εάν θέλουν να αναπτύξουν από κοινού νέα όπλα, δίνοντας όμως προτεραιότητα στα όπλα που απαιτούνται για αποστολές της ΕΕ και όχι για το ΝΑΤΟ.¹³¹ Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και η επιλογή των όπλων θα μπορούσε να θεωρηθεί από το ΝΑΤΟ ως διάκριση απέναντι στις αμερικανικές εταιρείες, οι οποίες δεν βρίσκονται σε ευρωπαϊκό έδαφος. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας επικρίθηκε ακόμη περισσότερο από τις ΗΠΑ, καθώς μόνο εταιρείες που εδρεύουν σε κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούν να επωφελούνται από αυτό οικονομικά (Korppa, 2019). Ο στόχος του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας είναι να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του κατακερματισμού εντός της ΕΕ που οδηγεί σε περιττή επικάλυψη και επηρεάζει την ανάπτυξη των ενόπλων δυνάμεων. Σε ανάλογο κλίμα, η δημιουργία και ενίσχυση της ΚΠΑΑ εγείρει τον κίνδυνο εξέλιξης μιας υπερδύναμης της οποίας οι απόψεις και η προσέγγιση είναι εντελώς διαφορετική από εκείνη των ΗΠΑ. Ταυτόχρονα, η προτίμηση της ΕΕ για πολυμερή συνεργασία, συμβιβασμό και διπλωματία και η απροθυμία της να χρησιμοποιήσει βία, έχει αντιμετωπιστεί με απογοήτευση από το ΝΑΤΟ και έχει θεωρηθεί σημάδι αδυναμίας (Kagan, 2002). Τόσο οι ΗΠΑ όσο και άλλα κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ δεν θέλουν η ΕΕ να επικαλύπτει

¹³¹ PESCO: Putting Capability Development to the test [https://www.eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/permanent-structured-cooperation-\(pesco\)](https://www.eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/permanent-structured-cooperation-(pesco))

το ΝΑΤΟ και η αντίρρηση των ΗΠΑ σε οποιαδήποτε προσπάθεια αυτονομίας της άμυνας της ΕΕ είναι προφανής. Θα μπορούσαμε ακόμη και να ισχυριστούμε ότι ο στόχος των ΗΠΑ είναι να αναπτυχθεί μια αδύναμη ΕΕ, προκειμένου να παραμείνει η μόνη υπερδύναμη του κόσμου (Demetriou, 2016).

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι η προσπάθεια ευρωπαϊκής αυτονομίας μέσα από διαδικασίες όπως η υιοθέτηση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας μπορεί να προκαλέσει ανησυχία στα υπόλοιπα κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ. Ενώ ορισμένες από αυτές τις ανησυχίες φαίνονται βάσιμες, υπάρχουν ωστόσο πολλοί τρόποι για να αυξηθεί η στρατηγική αυτονομία της Ευρώπης χωρίς όμως να υπονομευθεί ο ρόλος του ΝΑΤΟ. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η ΕΕ και το ΝΑΤΟ τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά τη σύνοδο της Βαρσοβίας το 2016 έχουν λάβει νέα μέτρα για να ενισχύσουν τη συνεργασία τους, φαίνεται πιο σημαντικό από ποτέ να απορρίψουμε ψευδείς διχοτομίες και να αναζητήσουμε ευκαιρίες για καλύτερο συντονισμό των διαδικασιών ανάπτυξης των ικανοτήτων της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Τέλος είναι σημαντικό να προσδιοριστεί με σαφήνεια σε ποιους τύπους στρατιωτικών δυνατοτήτων πρέπει να επενδύσουν οι ευρωπαϊκές χώρες για να καταστήσουν την κατανομή των βαρών με το ΝΑΤΟ πιο αποτελεσματική.

3.4 Συνεργασία των δυο οργανισμών.

Το ενδιαφέρον αυτής της παραγράφου εντοπίζεται σε τρεις κομβικές συμφωνίες μεταξύ του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε. Η πρώτη αφορά την κοινή διακήρυξη στις 16 Δεκεμβρίου 2002 ΕΕ-ΝΑΤΟ για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας(ΕΠΑΑ), όπως ονομαζόταν τότε ο πρόγονος της ΚΠΑΑ. Το κείμενο της συμφωνίας συμπεριλάμβανε τις βασικές αρχές που θα χαρακτήριζαν στο εξής την στρατηγική συνεργασία των δυο οργανισμών¹³²:

- Την αποτελεσματική αμοιβαία διαβούλευση.
- Την ισότητα και τον σεβασμό στην αυτονομία των δυο οργανισμών κατά τη λήψη αποφάσεων.
- Τον σεβασμό των συμφερόντων των μελών της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ
- Τον σεβασμό στις αρχές που ορίζει ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών.

¹³² Cooperation with NATO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3AI33243>

- Την συνεκτική, διαφανή και αμοιβαία επικοδομητική ανάπτυξη των κοινών στρατιωτικών δυνατοτήτων.

Η πιο σημαντική καινοτομία ωστόσο ήταν η εξασφάλιση της πρόσβασης της Ε.Ε. στις δυνατότητες σχεδιασμού του ΝΑΤΟ, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν επικουρικά για τον σχεδιασμό στρατιωτικών επιχειρήσεων της Ε.Ε. Αυτό σήμαινε ότι το ΝΑΤΟ θα υποστηρίζει στρατιωτικές επιχειρήσεις της Ε.Ε. ακόμη και όταν δεν συμμετέχει ενεργά σε αυτές. Η διακήρυξη επιπλέον διατύπωνε την δέσμευση της Ε.Ε. να διασφαλίσει την πληρέστερη δυνατή συμμετοχή των Ευρωπαϊκών μελών του ΝΑΤΟ που δεν ανήκαν στην ΕΠΑΑ. Την πολιτική συμφωνία του 2002 διαδέχτηκε η υπογραφή της συμφωνίας «Berlin Plus» στις 17 Μαρτίου του 2003. Η συμφωνία αυτή αποτέλεσε την βάση για την συνεργασία Ε.Ε και ΝΑΤΟ στην διαχείριση κρίσεων, δίνοντας πρόσβαση σε στρατιωτικές επιχειρήσεις της Ε.Ε. στους κοινούς πόρους και στρατιωτικές ικανότητες του ΝΑΤΟ.

Τα βασικά στοιχεία της συμφωνίας ήταν¹³³:

- Η συμφωνία Ασφαλείας ΝΑΤΟ-ΕΕ, σχετικά με την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών κάτω από συγκεκριμένους κανόνες ασφαλείας.
- Η πρόσβαση της Ε.Ε. σε δομές σχεδιασμού του ΝΑΤΟ για την προετοιμασία στρατιωτικών επιχειρήσεων.
- Η διάθεση πόρων του ΝΑΤΟ σε Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων.
- Διαδικασίες για την επίβλεψη, αποδέσμευση, επιστροφή και ανάκληση αυτών των πόρων.
- Τον προσδιορισμό μιας σειράς ευρωπαϊκών επιλογών διοίκησης, για επιχειρήσεις υπό τη διοίκηση της ΕΕ, αναπτύσσοντας περαιτέρω το ρόλο του DSACEUR¹³⁴, ούτως ώστε να δοθεί σε αυτόν η δυνατότητα να ασκήσει πλήρως και αποτελεσματικά τα ευρωπαϊκά του καθήκοντα.
- Την περαιτέρω προσαρμογή του συστήματος αμυντικού σχεδιασμού του ΝΑΤΟ, ούτως ώστε να ενσωματώνει πληρέστερα τη δυνατότητα εκχώρησης δυνάμεων για επιχειρήσεις υπό τη διοίκηση τη ΕΕ.

Τα εργαλεία αυτά χρησιμοποιήθηκαν άμεσα στην πρώτη στρατιωτική αποστολή της Ε.Ε., “Concordia” την ειρηνευτική επιχείρηση στην Π.Γ.Δ.Μ. στα τέλη Μαρτίου του 2003. Η

¹³³ Παρίσης Ι., Η Συνεργασία ΕΕ – ΝΑΤΟ στη Διαχείριση Κρίσεων. Προβληματισμοί. (2003).

¹³⁴ Deputy Supreme Allied Commander Europe. Ο αναπληρωτής Ανώτατος Διοικητής των συμμαχικών δυνάμεων του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη.

δεύτερη αποστολή της Ε.Ε. που έκανε χρήση νατοϊκών πόρων στα πλαίσια της συμφωνίας “Berlin Plus” ήταν η επιχείρηση “Althea”, ενάμιση χρόνο αργότερα και πάλι σε χώρα της πάλαι ποτέ Γιουγκοσλαβίας, αυτή τη φορά ήταν η Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Αυτές οι δύο ήταν και οι μόνες αποστολές της Ε.Ε. που εκτελέστηκαν στα πλαίσια της συμφωνίας. Η αιτία για αυτό, ήταν η είσοδος της Δημοκρατίας της Κύπρου στην Ε.Ε. το 2004. Η Τουρκία, ως μέλος του ΝΑΤΟ, έθεσε βέτο στην ανταλλαγή στρατηγικών πληροφοριών μεταξύ ΝΑΤΟ και Ε.Ε. ενώ εμπόδισε και την συμμετοχή της Κύπρου σε αποστολές της Ε.Ε. που χρησιμοποιούσαν υποδομές του ΝΑΤΟ, δηλαδή σε αποστολές που βρίσκονταν εντός του πλαισίου της συμφωνίας “Berlin Plus”. Η Κύπρος απάντησε αποκλείοντας όλες τις κοινές επιχειρήσεις με συμμετοχή της Τουρκίας, καθώς και την συμμετοχή της τελευταίας στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας, παρεμποδίζοντας με αυτό τον τρόπο την ουσιαστική συνεργασία και συνέργεια μεταξύ των δύο οργανισμών^{135,136}.

Ωστόσο, οι επιπλοκές του Κυπριακού ζητήματος δεν είναι ο αποκλειστικός παράγοντας της αποτυχίας της συμφωνίας, όπως φαίνεται από τις μόλις δύο αποστολές που εκτελέστηκαν στα πλαίσια της στην διάρκεια δεκαεπτά ετών. Οι μηχανισμοί της “Berlin Plus” δεν είναι κατάλληλοι για τα σύντομα χρονικά πλαίσια που προβλέπονται στις αποστολές διαχείρισης κρίσεων της ΚΠΑΑ¹³⁷. Επιπλέον, αντιδράσεις για την συμφωνία προέκυψαν και από μέλη και των δυο οργανισμών. Από την πλευρά της Ε.Ε., η αρνητική διάθεση κάποιων εταίρων ήταν το αίτιο της επιδίωξης τους για την ανάπτυξη μιας πιο αυτόνομης πολιτικής ασφάλειας για την Ευρώπη, απαλλαγμένη από την ανάγκη να δανείζεται πόρους του ΝΑΤΟ. Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι σύμμαχοι του ΝΑΤΟ ήταν αρνητικά προσκείμενοι προς την συμφωνία, θεωρώντας την διάθεση των πόρων του ΝΑΤΟ σε αποστολές της Ε.Ε. ως ένδειξη υποβάθμισης της συμμαχίας σε “εργαλειοθήκη” της Ευρώπης¹³⁸. Η υιοθέτηση της EUGS, με την προτεραιότητα για προώθηση της αυτονομίας σε σχέση με το ΝΑΤΟ, και η ίδρυση του μόνιμου επιτελείου MPCC το 2016 ήταν μάλλον η επιβεβαίωση του τέλους της χρησιμότητας του πλαισίου “Berlin Plus”.

Ωστόσο, οι πρωτοβουλίες της Ε.Ε. στον τομέα της ασφάλειας το 2016 (EUGS, PESCO) δεν πρέπει να θεωρηθούν εμπόδια στην συνεργασία της Ε.Ε. με το ΝΑΤΟ αλλά εργαλεία

¹³⁵ Smith S. J., Gebhard C. (2017), “EU-NATO relations: running on the fumes of informed deconfliction”, *European Security*, 26:3, p. 303-314
Stoltenberg J., (2018) Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the opening Session of the Munich Security Conference, Munich 16 February, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_152209.htm [accessed 14.4.2019]

¹³⁶ The EU and NATO. The essential partners. Ed Lindstrom. Σελ 10.

¹³⁷ Simon Duke, The Future of EU-NATO Relations a Case of Mutual Irrelevance Through Competition?

¹³⁸ NATO and International Organizations Yost, σελ. 90

προώθησης της. Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο μηχανισμός PESCO περιέχει την απαίτηση για ανάπτυξη διαλειτουργικότητας των δυνάμεων στα πρότυπα του ΝΑΤΟ. Η EUGS υπογράμμισε ακόμη ότι το ΝΑΤΟ παραμένει ο κύριος παράγοντας στην ασφάλεια για τα περισσότερα κράτη μέλη της Ε.Ε. με μόνη υποσημείωση ότι αυτό το αξίωμα δεν θα θίξει την πολιτική άμυνας και ασφάλειας των κρατών μελών της που δεν ανήκουν στο ΝΑΤΟ¹³⁹. Η υιοθέτηση της EUGS μάλιστα προώθησε τον διάλογο¹⁴⁰ μεταξύ των δύο οργανισμών και σε συνέχεια της κοινής διακήρυξης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του γραμματέα του ΝΑΤΟ τον Ιούλιο του 2016 για μια πιο ουσιαστική συνεργασία και ταχείες εξελίξεις, η Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ συμφώνησαν στην κοινή δέσμη προτάσεων, ένα κατάλογο 75 δράσεων προς αυτούς τους στόχους.

Οι δράσεις αυτές κατηγοριοποιούνταν σε επτά τομείς συνεργασίας¹⁴¹:

1. Αντιμετώπιση Υβριδικών Απειλών.
2. Κυβερνοασφάλεια και Άμυνα.
3. Επιχειρησιακή συνεργασία συμπεριλαμβανομένων ναυτικών επιχειρήσεων.
4. Συνεργασία στην ανάπτυξη αμυντικών δυνατοτήτων.
5. Την αμυντική βιομηχανία και την έρευνα στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας
6. Την οικοδόμηση ικανοτήτων ασφαλείας σε τρίτες χώρες.
7. Την διεξαγωγή κοινών ασκήσεων.

Επιπλέον, η συμφωνία εισήγαγε και ένα μηχανισμό παρακολούθησης για την επισκόπηση της προόδου σε εξαμηνιαία βάση¹⁴². Η επιρροή αυτών των πρωτοβουλιών σημειώθηκε στην αναφορά προόδου που συντάχθηκε τον Μάιο του 2018 επισημαίνοντας τα θετικά βήματα στην βελτίωση της στρατιωτικής κινητικότητας, της ικανότητας αντιμετώπισης υβριδικών απειλών και κυβερνοεπιθέσεων, την αντιτρομοκρατική δράση και τέλος στην αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης. Παρά τον θετικό αντίκτυπο των δράσεων αυτών όμως, τα κέρδη για τη στενότερη συνεργασία των δυο οργανισμών αφορούν περισσότερο στην γραφειοκρατική πλευρά και λιγότερο την επιχειρησιακή. Η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των δύο οργανισμών εξακολουθεί να είναι περιορισμένη σε υλικό open

¹³⁹ οπ. Council of the European Union, σελ. 22

https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

¹⁴⁰ Koenig N., The EU and NATO : A Partnership with a Glass Ceiling, 2018.

¹⁴¹ The EU and NATO: The essential Partners ed Lindstrom. Σελ 8

¹⁴² Reinforcing EU NATO Cooperation: Walking the Talk?, Blockmans

source. Οι δυο οργανισμοί εξακολουθούν να μην έχουν μια ενιαία κοινή στρατηγική ασφαλείας, ενώ παρά την φιλόδοξη ατζέντα συνεργασίας τα “χειροπιαστά” κέρδη είναι μετρημένα¹⁴³.

3.5 Σημεία τριβής μεταξύ των δυο οργανισμών.

Τα προβλήματα στις σχέσεις του ΝΑΤΟ με την Ε.Ε. έχουν διατυπωθεί από αρκετές διαφορετικές πηγές^{144,145,146,147}. Η έλλειψη αποτελεσματικής επικοινωνίας και συντονισμού στην χάραξη των πολιτικών των δύο οργανισμών, οι διαφορές στην επίλυση κρίσεων, όπως όταν αυτές αφορούν αντικρουόμενες χώρες που ανήκουν στο ΝΑΤΟ και στην Ε.Ε. αντίστοιχα¹⁴⁸ και η εμφάνιση ανταγωνισμών μεταξύ τους, στενεύουν τα περιθώρια συνεργασίας.

Οι εθνικές επιδιώξεις των κρατών μελών της Ε.Ε. δεν είναι πάντα συμβατές με τους στρατηγικούς στόχους του ΝΑΤΟ. Η αρνητική διάθεση κυρίως της Γαλλίας στην αύξηση της επιρροής του ΝΑΤΟ στην Αφρικανική Ήπειρο είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου, όπως φάνηκε και το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 2005, όταν τόσο το ΝΑΤΟ όσο και η Ε.Ε. πρόσφεραν κατά μονάς βοήθεια στην Αφρικανική Ένωση για την διαχείριση της κρίσης χωρίς να χρησιμοποιήσουν τα εργαλεία της συμφωνίας Berlin Plus. Η θέση της Γαλλίας σε αυτή την περίπτωση είναι ότι η Αφρική, εφόσον οι χώρες της είναι μεγαλύτεροι αποδέκτες ευρωπαϊκής αναπτυξιακής βοήθειας, ανήκει στην σφαίρα επιρροής της Ε.Ε. και συνεπώς η παροχή βοήθειας σε θέματα ασφαλείας πρέπει να είναι αρμοδιότητα της Ε.Ε. Παράλληλα, η Γαλλία με την υποστήριξη της Ελλάδας και του Βελγίου ήταν αρνητική στην δημιουργία ενός νατοϊκού κέντρου εκπαίδευσης των αφρικανικών ενόπλων δυνάμεων, υποστηρίζοντας ότι η Ε.Ε. ήταν αυτή που έπρεπε να το αναλάβει¹⁴⁹. Αν ωστόσο

¹⁴³ Ibid, Blockmans

¹⁴⁴ Drozdak, William. "Why can't NATO and the EU just get along?." *Available at:[Accessed 29 March 2017]* (2015).

¹⁴⁵ Cladi, Lorenzo, and Andrea Locatelli. "Keep calm and carry on (differently): NATO and CSDP after Brexit." *Global Policy* 11.1 (2020): 5-14.

¹⁴⁶ Missiroli, Antonio. "EU-NATO cooperation in crisis management: No Turkish delight for ESDP." *Security Dialogue* 33.1 (2002): pp. 9-26.

¹⁴⁷ Smith, Simon John. "EU-NATO cooperation: a case of institutional fatigue?." *European security* 20.2 (2011): 243-264.

¹⁴⁸ Αναφέρεται στο Κυπριακό ζήτημα. Η Κύπρος είναι μέλος της Ε.Ε. και όχι του ΝΑΤΟ, ενώ η Τουρκία είναι μέλος του ΝΑΤΟ.

¹⁴⁹ οπ., Yost σελ 81

συνυπολογίσουμε την μεγαλύτερη εμπειρία που διαθέτει το ΝΑΤΟ στην εκπαίδευση πολυεθνικών στρατιωτικών δυνάμεων, η θέση της Γαλλίας και κατά συνέπεια μιας πολύ σημαντικής συνιστώσας της Ε.Ε. είναι να διατηρήσει τις αρχικές επιδιώξεις της για επιρροή στην περιοχή εις βάρος του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος, δηλαδή μιας αποτελεσματικότερης δομής εκπαίδευσης για τους αφρικανικούς στρατούς¹⁵⁰. Εκτός όμως των διαφορών που προκύπτουν από τις διάφορες εθνικές επιδιώξεις, έχουν προσδιοριστεί και φαινόμενα θεσμικού ανταγωνισμού μεταξύ των δύο οργανισμών. Τόσο το ΝΑΤΟ όσο και η Ε.Ε. , τουλάχιστον πριν την θεσμοθέτηση της PESCO και της πρόβλεψης για σύμπραξη με το ΝΑΤΟ, έχουν καθορίσει τύπους αποστολής¹⁵¹ με ταυτόσημα κριτήρια και στόχους¹⁵².

Αγκάθι στις σχέσεις ΝΑΤΟ-Ε.Ε. είναι και το Κυπριακό Ζήτημα. Όπως ανέφερε το 2009 και ο τότε γραμματέας του ΝΑΤΟ Στρατηγός Rasmussen, εάν δεν επιλυθεί το Κυπριακό Ζήτημα, οι πιθανότητες μεγάλης βελτίωσης των σχέσεων του ΝΑΤΟ με την Ε.Ε. είναι μικρές¹⁵³. Το πρόβλημα εντοπίζεται στην διεξαγωγή κοινών επιχειρήσεων ΝΑΤΟ και Ε.Ε. , καθώς η Τουρκία μπλοκάρει τη συμμετοχή κυπριακών, ενσωματωμένων στις πολυεθνικές ευρωπαϊκές , δυνάμεων ενώ διατηρεί και την δυνατότητα να αποκλείσει την ανταλλαγή πληροφοριών προς την Κύπρο εφόσον αυτή συμμετείχε¹⁵⁴. Τα βέτο της Τουρκίας κατά της συμμετοχής της Κύπρου σε αποστολές στα πλαίσια του Berlin Plus καθρεπτίζεται από την αντίθεση της Κύπρου στην συμμετοχή της Τουρκίας σε δράσεις που σχετίζονται με την ΚΠΑΑ. Οι συνέπειες αυτής της κατάστασης έγιναν ορατές στην αδυναμία των δύο οργανισμών να ανταλλάξουν κρίσιμες διαβαθμισμένες πληροφορίες σε κρίσεις όπως αυτή του Κόσοβο¹⁵⁵. Διαφορές μεταξύ του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε. μπορούν να προκύψουν επιπλέον εξαιτίας της συνεχούς και πολυετούς οικονομικής κρίσης που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές οικονομίες. Το καθεστώς λιτότητας που εφαρμόζεται στις αμυντικές δαπάνες των εταίρων της Ε.Ε. σε συνδυασμό με τις οικονομικές απαιτήσεις που έχουν τεθεί στα πλαίσια της ΚΠΑΑ μπορεί να προκαλέσουν φαινόμενα οικονομικού ανταγωνισμού μεταξύ των δύο οργανισμών, καθώς υπάρχει περίπτωση οι χώρες που ανήκουν και στην Ε.Ε. και στο ΝΑΤΟ να πρέπει να

¹⁵⁰ οπ., Το Δίλλημα των φυλακισμένων. Εισαγωγή στην Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων. Κουσκουβέλης, σελ 293.

¹⁵¹ Για το ΝΑΤΟ είναι αποστολές εκτός του άρθρου 5 και για την Ε.Ε. οι αποστολές Petersberg.

¹⁵² οπ., Yost σελ 84

¹⁵³ Turkey, Cyprus and NATO: Fogh in the Aegean, NATO's secretary-general seeks better ties with the EU. *The Economist*. September 10, 2009.

¹⁵⁴ οπ. Simon Duke. Σελ 38.

¹⁵⁵ Acikmese, Triantaphyllou., The NATO-EU-Turkey trilogy: the impact of the Cyprus conundrum.

επιλέξουν για ποιον από τους δυο οργανισμούς θα τηρήσουν τις οικονομικές δεσμεύσεις τους¹⁵⁶.

¹⁵⁶ Accidental Rivals? EU fiscal rules, NATO, and transatlantic burden-sharing, Becker.

Κεφάλαιο 4^ο : Συμπεράσματα

Η μονολιθική ερμηνεία της αποτελεσματικότητας της ΚΠΑΑ δεν είναι εποικοδομητική. Η Ε.Ε. μπορεί να μην είναι ακόμη σε θέση να εκπληρώσει του πρωταρχικούς στόχους που τέθηκαν στο Ευρωπαϊκό συμβούλιο του Ελσίνκι το 1999. Ωστόσο, και το διεθνές περιβάλλον είναι αρκετά πιο σκληρό για να επιτρέψει πολύ φιλόδοξες επιδιώξεις. Η Ε.Ε. συνεχίζει να εξελίσσει τις δυνατότητες της στον τομέα της Ασφάλειας και της Άμυνας θέτοντας ρεαλιστικούς στόχους και υιοθετώντας πολιτικές με περισσότερο εφαρμοσμένο και πραγματιστικό προσανατολισμό. Η σύνταξη της EUGS, η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία PESCO, οι πρωτοβουλίες για την θεσμοθέτηση της συνεχούς παρακολούθησης των δυνατοτήτων της Ε.Ε. μέσω της CARD και η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας προσφέρουν άμεσες λύσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη των μέσων και την ικανοτήτων της στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας αλλά λειτουργούν και ως οδηγός για το μέλλον της. Τα σαράντα επτά προγράμματα PESCO, που έχουν ολοκληρωθεί ή βρίσκονται υπό εξέλιξη¹⁵⁷, επαληθεύουν την διάθεση των εταίρων της Ε.Ε. να ενισχύσουν από κοινού τις ικανότητες τους στον τομέα της ασφάλειας, ενώ οι τριανταεπτά αποστολές¹⁵⁸ της ΚΠΑΑ στο εξωτερικό της Ε.Ε. επιβεβαιώνουν την πρόθεση της Ευρώπης να διαδραματίσει σημαντικότερο ρόλο στο διεθνές περιβάλλον. Η Ε.Ε. και κυρίως οι εθνικές κυβερνήσεις της, ωστόσο, οφείλουν να εντείνουν και να εμβαθύνουν αυτές τις προσπάθειες και να δείξουν μεγαλύτερη αφοσίωση και εμπιστοσύνη στο εγχείρημα της ενιαίας ευρωπαϊκής άμυνας. Η δυνατότητα της Ε.Ε. να αντιμετωπίσει συνεκτικά και συνεργατικά τις προκλήσεις της σημερινής περίπλοκης και επικίνδυνης διεθνούς κατάστασης είναι κρίσιμη για το μέλλον της και τον ρόλο της στο εξελισσόμενο πολύ-πολικό διεθνές σύστημα¹⁵⁹. Οι σχέσεις της Ε.Ε. με το ΝΑΤΟ είναι επίσης κρίσιμες, καθώς καθορίζουν εν πολλοίς και το μέλλον του Δυτικού Κόσμου. Τα προβλήματα του παρελθόντος φαίνεται να έχουν αναγνωριστεί τουλάχιστον σε θεσμικό επίπεδο, αφού όλες οι κοινές διακηρύξεις των δυο οργανισμών αναφέρουν την ανάγκη για στενότερη συνεργασία και συλλογικές δράσεις. Οι παλαιότερες διαφωνίες σχετικά με την στρατηγική αυτονομία της Ευρώπης, κυρίως από την πλευρά των ΗΠΑ¹⁶⁰, και την πιθανότητα να οδηγήσουν σε αποσύμπλεξη ΝΑΤΟ και Ε.Ε. αποδεικνύονται μάλλον λανθασμένες, αφού η Διεθνής

¹⁵⁷ οπ. Λίστα των ενεργών προγραμμάτων PESCO.

¹⁵⁸ Εικόνα 3 παραρτήματος.

¹⁵⁹ οπ. Litsas N., 2017

¹⁶⁰ Better NATO-EU relations require more sincerity – Can Buharah

Στρατηγική της Ε.Ε. είναι στενά συνδεδεμένη με την κοινή πορεία της με το ΝΑΤΟ. Όπως περιγράφει η Μ. Κόππα “Στρατηγική αυτονομία σημαίνει λειτουργία χωρίς Αμερικανικούς πόρους και όχι χωρίς νατοϊκούς πόρους...”¹⁶¹. Επιπλέον, τα κέρδη της αυτόνομης αλλά παράλληλα και συνεργατικής ανάπτυξης των δυνατοτήτων των Ευρωπαϊκών εταίρων μέσω του μηχανισμού PESCO ενδυναμώνουν και το Ευρωπαϊκό σκέλος του ΝΑΤΟ καθώς οι περισσότεροι συμμετέχοντες ανήκουν και στους δύο οργανισμούς. Ωστόσο παρά τις προσπάθειες οι δύο οργανισμοί εξακολουθούν να μην έχουν συγκλίνει σε μια ενιαία στρατηγική ασφάλειας, όπου οι δυνατότητες του ενός θα συμπληρώνουν αυτές του άλλου, ενώ παρά το έντονο ενδιαφέρον στην εξέλιξη της συνεργασίας τους ειδικά μετά το 2016, τα αποτελέσματα αυτών των προσπαθειών είναι περιορισμένα. Η Ε.Ε. είναι μια εν μέρει υπερεθνική και εν μέρει διακυβερνητική οντότητα, παρόμοια με συνομοσπονδία, και υλοποιεί κοινή εξωτερική πολιτική βάσει συναίνεσης μεταξύ των μελών της. Αντίθετα, το ΝΑΤΟ είναι μια συμμαχία με κύριο στόχο την συλλογική εδαφική άμυνα μεταξύ των μελών του, γεγονός που δυσχεραίνει τον σχεδιασμό και υλοποίηση κοινής στρατηγικής και επιτρέπει σε εθνικές επιδιώξεις να μπουν εμπόδια στην σύμπραξη μεταξύ των δυο οργανισμών.

¹⁶¹ M. Koppa, The relationship between CSDP and NATO after Brexit and the EU Global Strategy.,

Βιβλιογραφία

1. "Franco–British St. Malo Declaration (4 December 1998)". Retrieved 2020-10-20. https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf.
2. "What is NATO?". NATO Headquarters, Brussels, Ανακτήθηκε 26 October 2020. <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>.
3. "Hard power and soft power must go hand in hand", σύμφωνα με την ΥΕ Mogherini. Από τον πρόλογο της EUGS. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/6717/federica-mogherini-sends-eu-global-strategy-member-states_en.
4. «Συνθήκη της Λισαβόνας. Για τη τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2007, αριθ. C.
5. 306. Διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EL> .
6. A short history of NATO. www.nato.int. (2020). Ανακτήθηκε 27 October 2020, από https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm.
7. *Acikmese S., Triantaphyllou D., The NATO-EU-Turkey trilogy: the impact of the Cyprus conundrum, Southeast European and Black Sea Studies 12:4, 555-573, DOI: 10.1080/14683857.2012.741846.*
8. *Becker J., Accidental rivals? EU fiscal rules, NATO, and transatlantic burden-sharing, Journal of Peace Research, 2019.*
9. Bickerton, Chris J., Bastien Irondelle, and Anand Menon. "Security Co-operation beyond the Nation-State: The EU's Common Security and Defence Policy." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 49.1 (2011): 1-21.
10. Blockmans S., Reinforcing EU-NATO Cooperation: Walking the Talk?, 2018.
11. Bretherton C., Vogler J., A global actor past its peak?, *International Relations* Vol 27, Issue 3, 2013.
12. Campbell K., Andrews B., Explaining the US 'Pivot' to Asia, 2013.
13. *Can Buharah - Better NATO-EU relations require more sincerity, Discussion Paper Series -2010/1*
14. Civil-Military Interaction in the European Union applying a Comprehensive approach to CSDP Operations – p16.

15. Coelmont J., *The EUGS: Realistic, but not too modest, please*. 2016.
16. Cooperation with NATO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133243>
17. Council of the European Union, *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe – A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy*, Brussels (June 2016) Σελ 22. Διαθέσιμο :
https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
18. Daniel Fiott, *The Common Security and Defence Policy: National Perspectives*
19. Daniel Fiott, *The CSDP in 2020, The EU’s Legacy and ambition in security and defence*.
20. Daniel Fiott, *Toward military mobility?*.
21. David S. Yost, *NATO and International Organizations*. 2007
22. Drozdiak, William. "Why can't NATO and the EU just get along?." Available at:[Accessed 29 March 2017] (2015).
23. EEAS - European External Action Service - European Commission. 2016. *Shaping Of A Common Security And Defence Policy*. [online] Available at:
<https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en>
24. *Enlargement*. NATO. (2020). Ανακτήθηκε 27 Οκτωβρίου 2020, από https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm.
25. EU referendum: Nato's Jens Stoltenberg on UK EU future. (2016). Ανακτήθηκε 11 October 2020, από <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-35461278>.
26. EU’s Institutional Framework Regarding Defence Matters, Policy Department for External Relations, σελ 4 Διαθέσιμο στην επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603484/EXPO_IDA\(2020\)603484_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603484/EXPO_IDA(2020)603484_EN.pdf)
27. EU-NATO joint declaration. (2016, July 8)
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/08/eu-nato-joint-declaration/>
28. European External Action Service, *European Global Strategy (note 3)*, σελ 20.
29. European Parliament, 2020. *The Maastricht and Amsterdam Treaties*. European Parliament, Fact Sheets on the European Union pp.1-4. Available at:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/3/the-maastricht-and-amsterdam-treaties>

30. European Union–NATO relations

https://en.wikipedia.org/wiki/European_Union%E2%80%93NATO_relations .

31. Faleg, Giovanni, and Finotello. *EU's Common Security and Defence Policy*.

Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2017.

32. Filip Tereszkievicz, *The European Union as a normal international actor : an analysis of the EU Global Strategy*.

33. Formation of NATO and Warsaw Pact. History.com Editors. (2010)

<https://www.history.com/topics/cold-war/formation-of-nato-and-warsaw-pact>

34. Hanns W. Maull, *Sadly, the EUGS Reads More like a Symptom of the Problem than Part of a Solution for Europe's Deep Crisis*, *The International Spectator*, Issue:51/3, pp. 34-36.

35. Howorth J (2017), “The European Union’s Security and Defence Policy: The Quest for Purpose”. In Hill, Christopher, Michael Smith & Sophie Vanhoonacker (2017): *international relations and the European Union*. Oxford: Oxford University Press.

36. Howorth J. ‘Security and Defence Policy in the European Union’, *JCMS* 45, n. 5, 2007, pp.1159-1167.

37. Howorth J., *The EUGS : New Concepts for New Direction in Foreign and Security Policy*, *The International Spectator* 51(3), 2016, pp. 24-26.

38. Howorth J., *The Political and Security Committee: A case study in supranational inter-governmentalizing*, 2011, DOI:10.1057/9780230305670_6.

39. [https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-\(PESCO\)/current-list-of-pesco-projects](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-(PESCO)/current-list-of-pesco-projects)

40. Hylke Dijkstra, *One and a half Cheers for the EU Global Strategy*.

41. Jozef Bátora, Steven Blockmans, Enver Ferhatovic, Ingo Peters, Pernille Rieker, Eva Stambøl, *Understanding the EU’s crisis response toolbox and decision-making processes*.

42. Kempin, Ronja., and Kunz, Barbara. (2017) *France, Germany, and the Quest for European Strategic Autonomy: Franco-Germany Defence Cooperation in a new era*. Germany Institute for international and security affairs (SWP) and The study committee on French-Germany relations. Notes du Cerfa 141.

43. Koenig N., *The EU and NATO : A Partnershp with a Glass Ceiling*, 2018.
44. Koppa, M. (2019). *The relationship between CSDP and NATO after Brexit and the EU Global Strategy* (pp. 4-10). Foundation for European Progressive Studies.
45. Ladić, T. (2018) *The Impact of European Integration on the Westphalian Concept of National Sovereignty*. ZEI Discussion Paper C 246/2018.
46. Litsas N., *The European Common Security and Defense Concept: Opportunities and Challenges*, *Mediterranean Quarterly* (2017) 28 (3), pp. 56–67.
47. Mai'a K. Davis Cross, *The Military Dimension of European Security: An Epistemic Community Approach*. *Millennium: Journal of International Studies*, 2013.
48. Maria Eleni Koppa, *The relationship between CSDP and NATO after Brexit and the EU Global Strategy*.
49. Marmei, Eerik, and Gabriel White. "European Deterrence Initiative–Bolstering the Defence of the Baltic States." *ICDS Policy Paper* https://www.icds.ee/fileadmin/media/IMG/2018/Publications/ICDS_Policy_Paper_European_Deterrence_Initiative_Eerik_Marmei-Gabriel_White_December_2017.pdf (2017).
50. Michalski A. *Overcoming Dissent: Socialization in the EU’s Political and Security Committee in a Context of Crises*, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 58, Issue 2, pp. 328-344, 2020.
51. Mika Kerttunen, *EU Battlegroup – Its Background and Concept*, σελ 131
52. Mikhail Kostarakos, *The Role of the European Union Military Committee in EU External Relations*.
53. Missiroli, Antonio. "EU-NATO cooperation in crisis management: No Turkish delight for ESDP." *Security Dialogue* 33.1 (2002): pp. 9-26.
54. NATO, 'Statement by the NATO Secretary General on NATO Support to Assist with the Refugee and Migrant Crisis' (2016). Available at https://www.nato.int/cps/ua/natohq/opinions_128372.htm?selectedLocale=en.
55. North Atlantic Treaty Organization. (2003). *EU and NATO agree concerted approach for the Western Balkans*. Ανακτήθηκε από <https://www.nato.int/docu/pr/2003/p03-089e.htm>.
56. Notification on permanent structured cooperation (PESCO) to the Council And to the high representative of the Union for foreign affairs and security policy Notification on permanent structured cooperation (PESCO) to the Council And to the high

- representative of the Union for foreign affairs and security policy
<https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>
57. Official Journal of the European Union C326/13, Consolidated Version of the Treaty for the European Union. Article 42 .1. Σελ 446.
58. Pesco: Putting Capability Development to the test
[https://www.eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/permanent-structured-cooperation-\(pesco\)](https://www.eda.europa.eu/webzine/issue18/cover-story/permanent-structured-cooperation-(pesco)).
59. Polcikiewicz, Zdzisław. "Cooperation between NATO and the European Union for shaping international security." *The Copernicus Journal of Political Studies* 1 (2019).
60. Public remarks and discussion with Federica Mogherini, High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy & Vice-President of the European Commission, at Harvard University, 4 December 2018,
<https://www.belfercenter.org/publication/federica-mogherini-discusses-europe-and-transatlantic-relationship>.
61. Rehr, Jochen, and Hans-Bernhard Weissert. "Handbook on CSDP." *The Common Security and Defence Policy of the European Union, Directorate for Security Policy of the Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria, Vienna* (2010). σελ 21.
62. Reykers Yf., A Permanent headquarters under construction? The Military Planning and Conduct Capability as approximate principal., *Journal of European Integration*, pp. 783-799.
63. Riddevord M., (Not) in the Hands of the Member States: How the European Commission Influences EU Security and Defence Policies, *JCMS: Journal of Common Market Studies* Volume 54, Issue 2, 2015
64. Robert, McKinlay. "Third World Military Expenditure. Determinants and Implications." (1989)., page.110.
65. Rynning S., Realism and the Common Security and Defence Policy, *JCMS* 2011 Volume 49. Number 1. pp. 23–42.
66. Simon Duke, The Future of EU–NATO Relations: a Case of Mutual Irrelevance Through Competition?, Volume 30, 2008 - Issue 1, pp. 27-43.
67. SIPRI Military Expenditure Database. Sipri.org. (2015). Ανακτήθηκε 14 Νοεμβρίου 2020, από <https://www.sipri.org/databases/milex>.

68. Smith M., Implementing the Global Strategy where it matters most: the EU's credibility deficit and the European neighbourhood, *Contemporary Security Policy*, Volume 37, 2016, Issue 3.
69. Smith, Simon John. "EU–NATO cooperation: a case of institutional fatigue?." *European security* 20.2 (2011): pp. 243-264.
70. Sperling, James, and Mark Webber. "North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the European Union." *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. 2020.
71. Statement of the Presidency of the Permanent Council of the WEU on behalf of the High Contracting Parties to the Modified Brussels Treaty – Belgium, France, Germany, Greece, Italy, Luxembourg, The Netherlands, Portugal, Spain and the United Kingdom. Brussels: Western European Union, 31.03.2010. p. 2
https://www.cvce.eu/content/publication/2010/4/1/1ed29c90-5d6c-49f5-9886-48accc17dfbb/publishable_en.pdf.
72. St-Malo to Nice: European Defense: Core Documents, 2001, σελ. 86-88.
73. *Study on NATO Enlargement*. NATO. (1995). Ανακτήθηκε 14 Νοεμβρίου 2020, από https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm.
74. Sven Biscop , European Defence Give PESCO a Chance, σελ 161.
75. Swedish Defence Research Agency (FOI), 2010, Civil Military Interaction in the European Union Applying a Comprehensive Approach to CSDP Operations, σελ 19.
76. The European Defence Agency, Arming Europe, σελ 27.
77. *Turkey, Cyprus and NATO: Fogh in the Aegean, NATO's secretary-general seeks better ties with the EU*. The Economist. September 10, 2009.
78. Washington D.C., North Atlantic Treaty Organization. (1949). The North Atlantic Treaty (pp. 1-2).
79. Western European Union, Council of Ministers, «Petersberg Declaration», Bonn, 19 June 1992, p. 6, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf> (Ανακτήθηκε 5 Οκτωβρίου 2020).
80. What's in the CARDS? Roland Van Reybroeck.
81. Zimmerman and Dur (eds.), (2016), Key controversies in European integration, Palgrave.
82. Αθανάσιος Πλατιάς, "Διεθνής Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη.", Εκδόσεις Εστία, (2004), page. 83.
83. Απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2017/2315 του Συμβουλίου της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2017,

84. Βασίλειος Δημητρόπουλος, Ευρωπαϊκή Άμυνα, οι Προοπτικές της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας, σελ 16.
85. Δελτίο Τύπου 7^{ης} Ιουνίου 2017, Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας: 5.5 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως για την προώθηση των αμυντικών δυνατοτήτων της Ευρώπης.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_17_1508.
86. Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (SatCen), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/satcen_el.
87. Επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής :
https://ec.europa.eu/info/departments/defence-industry-and-space_el
88. Επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου :
<https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>.
89. Η Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι διαθέσιμη
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>
90. Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας (IMEEΘΑ)
https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/iss_el.
91. Κόππα Μ., Η ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ Η ΙΣΤΟΡΙΑ, ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ, ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ, Εκδόσεις: Πατάκης, 2017.
92. Κουσκουβέλης, Ηλίας Ι., "Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις." (2004).
93. Κουσκουβέλης, Ηλίας Ι., Το Διεθνές Σύστημα είναι «Το πλέγμα σχέσεων μεταξύ των βασικών μονάδων της παγκόσμιας πολιτικής, το οποίο πλέγμα καθορίζεται από τη δομή του κόσμου.» , σελ 225.
94. Κωσταράκος Στγος. Η Θεμελίωση μια Πραγματικής Ευρωπαϊκής Άμυνας, Α&Δ, Τ.313, σελ 8.
95. *Λίστα των ενεργών προγραμμάτων PESCO :*
96. Νταλής, Κολιόπουλος, Παπαδημητρίου, Οι Διατλαντικές Σχέσεις, Συνεργασία ή Ανταγωνισμός, σελ 347.
97. Οπ. European Union External Action, 2016. *A Global Strategy For The European Union 'S Foreign And Security Policy*. pp.18-39. Available at:
https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
98. Παρίσης Ι., Η Συνεργασία ΕΕ – ΝΑΤΟ στη Διαχείριση Κρίσεων. Προβληματισμοί. (2003).

99. Σιδέρης, Ι. (2004) Η Ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας και ασφάλειας σε σταυροδρόμι, Αθήνα.
100. Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 15 Δεκεμβρίου 2016, Παράγραφοι 10-15, σελ 3. Διαθέσιμο στην επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού συμβουλίου: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/12/15/euco-conclusions-final/>.
101. Συνεργασία της ΕΕ σε θέματα ασφάλειας και άμυνας <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/>.
102. The EU and NATO: The essential Partners ed Lindstrom.